

Research Paper

**Political Development and the Institutionalization of Political Power:
Providing a New Model for Measuring Political Development**Ahmad Gol-Mohammadi¹ Faez Dinparast² *Farzad Kalateh³

1. Associate Professor of Political Science, Department of Political Science, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran
1. Assistant Professor of Political Science, Department of Political Science, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran
1. Ph.D. Student in Political Science, Iranian Issues, Department of Political Science, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

DOI: <https://dx.doi.org/10.22034/ipsa.2022.462>

Receive Date: 21 April 2022

Revise Date: 19 June 2022

Accept Date: 14 July 2022

©2021 by the authors, Licensee IPSA, Tehran, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Extended Abstract**Introduction**

The importance of development, especially the political dimension of development, has caused the theorists of different development paradigms (schools: modernization, dependency, and post-development), to provide numerous definitions, solutions, and indicators during the past half century (Ezkiya and Ghaffari, 2016, Sa'i, 2004). For this reason, it seems to be almost impossible to provide a single and universal definition of development and its political dimension. But there are commonalities among the definitions and indicators that have been presented for the concept of political development. Most theorists believe that political development means increasing the capacity of the political system in order to respond to society's demands for participation in political processes (Badi, 2014, Saifzadeh, 2015). Increasing the capacity of the political system also requires a democratic political structure, active civil society, free and fair elections, independent and free media, separation of powers, political legitimacy, political equality, political freedom, civil liberties, independence of the judicial system, structural differentiation (separation of the political structure from economic structure and cultural structure), and... Simultaneously with the concept of political development, many researchers and institutions presented different models and indicators to measure the state of political development (or democracy) of societies. The studies carried out show that, firstly, the mentioned models did not pay attention to some important components of political development; For example, the component of structural differentiation, which is mentioned as one of the important characteristics of political development (Sifzadeh, 2013), and is among the important and necessary conditions for increasing the capacity of the political system, is not present in the list of indicators of the mentioned models;

◆ * Corresponding Author: ◆

Farzad Kalateh, Ph.D.

E-mail: farzad.kalateh@gmail.com

Secondly, it seems that the existing models lack theoretical support and have been formed based on the symptoms of the western democratic political systems, and this has caused a lack of coherence between the indicators in each of the previous models. It is mainly affected by the state of western democratic political systems. The existing vacuum has become the problem of the present research and the future research tries to take into account the existing models and their evaluation, and with the help of the theoretical framework of institutionalism, and finally, according to more appropriate and accurate indicators, as much as possible. Provide a more coherent, complete and accurate model for measuring political development. Thus, it can be said that the innovation of the upcoming research is to present a new model to measure the state of political development. The researcher hopes that future researchers will be able to describe and explain the state of political development in Iran and other countries with the help of the proposed model. According to the nature of the problem under study, a descriptive-analytical method has been chosen, and a documentary method has been chosen to collect the materials.

Methodology

The method used in this research is descriptive, and the method of collecting information is the use of reliable library and internet sources.

Results and Discussion

The role and importance of political power in the distribution of values has caused many people to seek political power throughout history; On the other hand, the lack of rules to determine how to acquire political power will bring violence, disorder and political instability, and finally, the possibility of collective life will face a serious threat. Therefore, the existence of rules in order to regulate the political action of people around the acquisition of political power is necessary and essential, and the rules will be established and institutionalized if they are efficient and useful and enjoy social acceptance; It means that the people present in every age have accepted the political rules as fair, appropriate, humane and natural rules. For example, the rule of inheritance, unlike the method of murder and assassination, is among the rules that were created in the past for the peaceful acquisition and transfer of power, but today, many societies consider the rule of inheritance to be inefficient, unfair and unnatural. And for this reason, it is obsolete, and if the political system of a country wants to continue to use this method to acquire and transfer power, it will certainly face the dissatisfaction and protest of the society and, by its nature, violence, disorder and political instability. . Therefore, the existence of political rules in order to organize the political action of individuals is necessary and necessary.

Today, due to the extensive changes that have occurred in various political (such as the formation of the modern nation-state institution), economic (such as the industrial revolution) and cultural (such as the Renaissance) society, organizing the political action of individuals is only limited to obtaining Power does not become political, but the monopoly of political

power, the way of exercising political power, the separation of political power from economic and cultural power, the integration of political power into social power, is necessary and necessary. In this way, it can be said that the improvement of human life in the field of politics requires the implementation of rules for the political action of people around political power, which includes various aspects that can be collectively called the institutionalization of political power. The (more) institutionalization of political power can improve the status of various criteria that theorists have provided for the concept of political development, and vice versa. In fact, political development is impossible until political power is institutionalized, and there is a direct relationship between the two (Posner and Young, 2006). The proposed model of the research is also based on the same assumption and based on different aspects of institutionalization of political power. In the next part, different aspects of political power institutionalization and indicators to measure each of them will be introduced.

Institutionalism is based on the assumption that living society needs rules that organize people's actions in different political, economic and cultural fields; The efficiency and social acceptance of the rules will eventually lead to their stabilization (institutionalization) and then become the behavioral pattern of people. The political action of individuals is not an exception to this rule, and for this reason, numerous political institutions have been created to organize political affairs. Because, political action, without the existence of political institutions, will end in violence and political instability, and ultimately the threat of survival. Today, political action is not only limited to the acquisition and exercise of political power, but also includes various aspects of political power, including monopoly, distribution, and integration of political power. Therefore, the relationship between political affairs, political power, political development, and institutionalism is as follows. It means that social life is not empty or an escape from political power and human beings are required to institutionalize political power to prevent disorder and political violence (Popitz, 2017). Along with the institutionalization of political power, various components of political development, such as: political competition, political participation, political freedom, increasing the capacity of the political system, political stability, etc., will be promoted. Based on this assumption, in the following, different aspects of the institutionalization of political power and how to quantify it and its measurable indicators will be introduced.

Conclusion

The problem of the article was to evaluate the models of measuring the concept of political development and present a new model in such a way that it does not have the shortcomings of the previous models. Of course, the proposed model of the research (see picture no. 11) does not claim to be comprehensive and inviolable, but compared to the previous models, it seems to be somewhat more accurate and complete and covers more areas of the concept of political development. Gives, although still parts of the concept of

political development are neglected and it is hoped that they will be completed by other researchers in the future. Of course, it should be noted that one of the reasons for this is the qualitative nature of the concept of development, which makes it difficult and challenging to quantify and measure it, unlike other areas (such as economic development). The proposed model, in addition to being able to provide a more comprehensive and accurate picture of the state of political development, can also be used to explain the state of political development of societies and its pathology. In fact, according to the theoretical framework of institutionalism, the state of institutionalization of political power in any society is a product of the governing institutional arrangements of that country, and the governing institutional arrangements were also created by powerful political currents in the past, so that their position in the arena to stabilize the power; For example, the Constitution of the Islamic Republic of Iran, as one of the most important institutions affecting the state of institutionalization of political power, was created in the early days of the revolution by the political Islamic movement of jurisprudence, which was the most powerful movement at that time, although other political movements (such as Islamic liberal movement, Islamic left and non-Islamic left, secular nationalist) played a role in the creation of this institution to some extent, but according to the available evidence and documents, the political Islamic jurisprudence movement is considered the most effective movement in the process of creating the constitutional institution. ; Therefore, by using the theoretical framework of institutionalism and the proposed research model, in addition to describing and presenting a picture of the state of political development, in terms of explanation and political sociology, it is also possible to examine how the process of institutionalization, the political forces effective in it, the role of institutions focused on the institutionalization of political power and the identification of political development challenges.

Keywords: Political Development, Democracy, Political Power, Institutionalism.

Picture number (11): The proposed research model for measuring the state of political development (democracy)

References

- Ajamoglu, Daron and James E. Robinson (2019). *Why Nations Fail*. Translated by Mohammad Hossein Naimipour and Mohsen Mirdamadi. Tehran: Rosenha Publishing.
- Alvarez, Michael, Jose Antonio Cheibub, Fernando Limongi and Adam Przeworski (1996). Classifying Political Regimes, *Studies in Comparative International Development*, Vol 31 (summer): 1- 37.
- Azghandi, Alireza (2008). *Army and Politics*. 6th Edition, Tehran: Qoms Publications.
- Badieh, Bertran (2004). *Political Development*. Translated by Ahmad Naqibzadeh. Tehran: Qoms Publications.
- Barometer Institute (pressure gauge of democracy): <https://democracybarometer.org>.
- Bashirieh, Hossein (2000). *Democracy Lessons for All*. Tehran: Negah Maazer Publications.
- Bazmohammadi, Hossein and Akbar Cheshmi (2016). *Government Size in Iran's Economy*. Economic Research Collection of the Central Bank of the Islamic Republic of Iran. Department of Economic Studies and Policies.
- Bell, D. (1988). *The End of Ideology: On the Exhaustion of Political Ideas in the Fifties (with a new afterword)*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Berandgi, Badri (2009). Presenting a New Model for Measuring Democracy According to the Criticisms of the Existing Models. *Master's Thesis*, Department of Sociology, Isfahan University, Faculty of Literature and Human Sciences, Department of Social Sciences.
- Binder, Leonard (2000). Political Development Crises. Translated by Gholamreza Khaje Sarvi. in: *Crises and Sequences in Political Development*, Tehran: Rehbari Studies Institute.
- Bollen, Kenneth A. (1990). Political Democracy: Conceptual and Measurement, Traps. *Studies in Comparative International Development*, 25: 7 –24.
- Bollen, Kenneth Alan (2009). Liberal Democracy Series I, 1972- 1988: Definition, Measurement and Trajectories. *Electoral Studies*, 28: 368- 374.
- Chalabi, Azadeh (2017). *Corruption and Acceptability of Law from the Perspective of Sociology of Law*. Tehran: Nei Publications.
- Chilcott, Ronald (2016). *Theories of Comparative Politics*. Translated by Vahid Zaguri and Alireza Tayeb. 6th edition, Rasa Publications.

- Clegg, Stuart (2004). *Frameworks of Power*. Translator by Mustafa Younesi. Tehran: Research Center for Strategic Studies Publications.
- Dadgar, Hassan and Gholam Ali Masouminia (2012). *Financial Corruption*. Tehran: Young Thought Center Publications.
- Dahl, Robert (1998). *About Democracy*. Translated by Hassan Shoharaki. Shiraz Publications.
- Dahrendorf, Ralf. (1959). *Class and Class Conflict in Industrial Society*. Stanford: Stanford University Press.
- Democracy Diversity Institute: <https://www.v-dem.Net>.
- Economist Information Unit Institute: <https://www.eiu.com>.
- Eisenstadt .S. N. (1966). *Modernization: Protest and Change*. Prentice Hall.
- Eisenstadt .S. N. (1973). *Tradition, Change and Modernity*. Published by John Wiley & Sons, New York.
- Ezekia, Mustafa and Ghafari, Gholamreza (2006). *Sociology of Development*, Tehran: Kayhan Publications.
- Faulks, Keith (2013). *Citizen Rights*. Translated by Abdul Aziz V.S. Tehran: Sirvan Publishing House.
- Fazli, Mohammad (2009). *Structural Foundations of Democracy Consolidation: The Experience of Democracy in Iran, Turkey and South Korea*. Tehran: Kendokav Publications.
- Galbraith, John Kenneth (2011). *Anatomy of Power*. Translator: Mahbobeh Mohajer, Tehran: Soroush Publications.
- Gasiorowski, Mark J (1996). An Overview of the Political Regime Change Dataset. *Comparative Political Studies*, 29(4):469-483.
- Giddens, A. (1985). *The Nation-State and Violence*. Cambridge: Polity Press.
- Golmohammadi, Ahmad (2012). Pathology of the Government in Iran During the Pahlavi Period: Political Corruption According to Documents. *Political Science Journal*, 8th year, 2nd issue, pp. 78-49
- Golmohammadi, Ahmad (2014). *What is Transformation and Vision of Government*. Tehran: Nei Publications.
- Golmohammadi, Ahmad (2015). *Political History*. Tehran: Islamic History Research Center Publications.
- Good governance index from the World Bank: <https://databank.worldbank.org>.
- Heywood, Paul (2008). *Political Corruption*. Translated by: Qasim Bani Hashemi and Mohammad Taheri. Tehran: Research Center for Strategic Studies.

Hinds, (2016). *Speeches of Power: From Hobbes to Foucault*. Translator: Mostafa Younesi, Tehran: Pardis Danesh Publications.

Hodgson, Geoffrey (2009). *Institutional Economics Approach" and "The Nature of Institutions*. Translated by: Mahmoud Motousli, Mostafi Samii Nasab, Mahmoud Mashhadi Ahmad and Ali Nikonsbati, Compiled and Translated in: *Institutional Economics: Pioneers of Institutionalism Who Transformed Economics*. Tehran: Imam Sadegh University Publications.

Hoppe, Hans-Hermann (2007). *Democracy the God That Failed: The Economics and Politics of Monarchy, Democracy, and Natural Order*. Transaction Publishers, New Brunswick (U. S. A.) and London (U. K.).

House of Freedom Institute: <https://www.freedomhouse.org>.

Huntington, Samuel (2010). *Political order in societies undergoing transformation*, translator: Mohsen Talasi, Tehran: Alam Publications.

Ilievski, Nikola. (2015). *The significance of the concept Multi-speed Europe as a model for the political integration of the European Union*. MA th. , Law Facult , University St Clement of Ohrid, Bitola.

International Institute for Assistance to Democracy and Elections: <https://www.idea.int>.

Jafari Nadushan, Ali Akbar and Hassan Zarei (2002). *Multiple Revisions in the Constitution*. Tehran: Publications of the Center for Islamic Revolution Documents.

Kekic, Laza (2007). *The Economist Intelligence Unit's Index of Democracy*. Country Forecasting Services.

Lux, Steven (1990). *French Power with Satanic Evil*. Translator: Farhang Rajaei, Tehran: Publications of the Institute of Al-Tahqiqat and Al-Pakhuth Al-Thaqafia.

Lux, Steven (2013). *Power: A Radical Attitude*. Translator: Emad Afrogh. Tehran: Alam Publications.

Malmiri Center, Ahmed (2014). *Rule of Law: Concepts, Basics and Concepts*, Tehran: Majlis Research Center Publications.

Muller, Edward N. (1988). Democracy, Economic Development and Income Inequality. *American Sociological Review*, 53: 50- 63.

National Democratic Institute: <https://www.ndi.org>.

North, Douglas et al. (2018). *Violence and Social Order*. Translated by Jafar Khairkhahan and Reza Majidzadeh. Tehran: Roseneh Publications.

- Pearson, Paul (2017). *Politics in the Context of Time*. Translated by Mohammad Fazli. Tehran: Nei Publications.
- Poggi, Gianfranco (1990). *The State: it's Nature, Development and Prospects*. California: Stanford University Press.
- Poggi, Gianfranco (2001). *Forms of Power*. Cambridge: Polity.
- Poggi, Gianfranco (2003). The Formation of the Modern State and the Institutionalization of Rule. In: *Handbook of Historical Sociology*, ed. By Gerard Delanty and Engin Isin, London: Sage.
- Political dataset: <http://www.systemicpeace.org/polityproject.html>.
- Political Transition Index of Bertelsmann Institute: <https://bti-project.org/en>.
- Popitz, Heinrich (2017). *Phenomena of Power: Authority, Domination, and Violenc*, Introduction by Andreas Göttlich and Jochen Dreher. Translated by Gianfranco Poggi, Columbia University Press.
- Posner, Daniel N. and Daniel J. Young (2006). *The Institutionalization of Political Power in Africa*, pp 1-22.
- Przeworski, Adam and Fernando Limongi (1993). Political Regimes and Economic Growth. *the journal of economic perspectives* (1986- 1998), 7(3), ABI/ InFORM GLOBAL, pg 51- 69.
- Puji, Janfranko (1997). *Development of the Modern State: A Sociological Introduction*. Translator: Behzad Bashi. Tehran: Aghat Publications.
- Qolipour, Arin (2016). *Institutions and Structures (Institutional Ecology of Organizations)*. Tehran: Somit Publications.
- Rabiei, Ali (2003). *Long Live Corruption: Political Sociology of Corruption in Third World Governments*. Tehran: Humanities Research and Development Institute.
- Sai, Ahmad (2004). *Development in Conflicting Schools*. Tehran: Qoums Publications.
- Seifzadeh, Hossein (2012). *Fifteen Competing and Alternative Models of Modernization, Development and Political Transformation in the System of Individual, Local and Globalized Human Rights*. 2nd edition. Tehran: Qoms Publications.
- Shahbazi, Mehboob (2000). *Destiny of Democracy (The Role of Elections in Iran's Democratic Process)*. Tehran: Rozeneh Publications.
- Steinmo, Sven, Thelen, Kathleen and Longstreth, Frank (1992). *Structuring Politics: Historical Institutionalism in Comparative Analysis*. New York:

Cambridge University Press.

Tabatabai-Motmani, Manouchehr (2008). *Public Freedoms and Human Rights*.
Tehran: Tehran University Press.

Vanhanen, Tatu (2000). A New Dataset for Measuring Democracy 1810- 1998.
Journal of Peace Research, 37(2), pp 251- 265.

Zalpour, Gholamreza et. al. (2011). *Recognizing the Problem of Financial
Corruption, Its Nature, Types, Consequences and Empirical Teachings*. Tehran:
Jihad Academic Publications.

توسعه سیاسی و نهادمندی قدرت سیاسی: ارائه الگوی نوین برای سنجش توسعه سیاسی*

احمد گل محمدی^۱ فائز دین پرست^۲ *فرزاد کلاته^۳

۱. دانشیار علوم سیاسی، گروه علوم سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران
 ۲. استادیار علوم سیاسی، گروه علوم سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران
 ۳. دانشجوی دکتری رشته علوم سیاسی، گرایش مسائل ایران، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

لینک گزارش نتیجه مشابهت‌یابی: https://hamyab.sinaweb.net/Ci_result/apidetails/892714BFC292DC68/4%

 <https://dori.net/dor/20.1001.1.1735790.1401.17.2.6.8>

چکیده

اهمیت توسعه سیاسی و نقش و جایگاه آن در ابعاد دیگر توسعه، سبب شده است که بسیاری از مؤسسات در سطح جهانی وضعیت توسعه سیاسی را رصد کنند. هرچند فهرست شاخص‌هایی که مؤسسه‌های جهانی برای سنجش وضعیت توسعه‌یافتگی سیاسی به کار می‌برند، تا حدود زیادی با مفهوم توسعه سیاسی مرتبط است، ولی به نظر می‌رسد، تمام وجوه آن را دربر نمی‌گیرد. به همین دلیل در پژوهش حاضر سعی شده است، الگوی جدیدی برای سنجش مفهوم توسعه سیاسی ارائه شود. در این راستا، برپایه روش پژوهش توصیفی-تحلیلی، الگوهای موجود برای سنجش توسعه سیاسی، ارزیابی شده و سپس، الگوی پیشنهادی در سه گام مفهوم‌سازی، سنجش‌پذیری، و رتبه‌بندی ارائه شده است. برای اینکه الگوی نوین پژوهش از پشتوانه نظری برخوردار بوده و تنها ساخته ذهن نباشد، از چارچوب نظری نهادگرایی استفاده شده است. از دیدگاه نهادگرایی، کارکرد نهادهای سیاسی، ساماندهی کنش سیاسی افراد در راستای کسب و اعمال قدرت سیاسی است؛ بنابراین، می‌توان گفت، توسعه سیاسی، نیازمند نهادینه‌تر شدن (هرچه بیشتر) قدرت سیاسی است. به موازات افزایش نهادمندی قدرت سیاسی در پنج حوزه انحصار، کسب، اعمال، انفکاک، و ادغام قدرت سیاسی، شاخص‌های گوناگون توسعه سیاسی همچون ثبات نظم سیاسی، مشارکت سیاسی، رقابت سیاسی، حاکمیت قانون، توانایی یا ظرفیت نظام سیاسی، و حقوق شهروندی ارتقا خواهد یافت. افزون‌براین، الگوی پیشنهادی پژوهش، برای تبیین وضعیت توسعه‌یافتگی سیاسی جوامع گوناگون و شناسایی چالش‌های آن نیز قابل کاربرد است.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۲/۰۱

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۰۳/۲۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۴/۲۳

نوع مقاله: پژوهشی

واژگان کلیدی:

توسعه سیاسی،
دموکراسی، قدرت
سیاسی، نهادگرایی،
ثبات سیاسی

* نویسنده مسئول:

فرزاد کلاته

پست الکترونیک: farzad.kalateh@gmail.com

* این مقاله برگرفته از رساله دکتری نویسنده مسئول مقاله است که با عنوان «آسیب‌شناسی توسعه سیاسی در ایران» در گروه علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبائی نگاشته شده است.

مقدمه

اهمیت توسعه، به‌ویژه بعد سیاسی آن، سبب شده است که در نیم قرن گذشته نظریه‌پردازان پارادایم‌های گوناگون توسعه (مکاتب نوسازی، وابستگی، و پساتوسعه)، تعریف‌ها، راهکارها، و شاخص‌های پرشماری برای آن ارائه دهند (ازکیا و غفاری، ۱۳۸۶؛ ساعی، ۱۳۸۴). به‌همین دلیل، به‌نظر می‌رسد، ارائه تعریف یگانه و جهان‌شمولی از توسعه و بُعد سیاسی آن، تقریباً ناممکن باشد؛ ولی در میان تعریف‌ها و شاخص‌هایی که تا امروز برای مفهوم توسعه سیاسی ارائه شده است، همانندی‌هایی وجود دارد. بیشتر نظریه‌پردازان بر این نظرند که توسعه سیاسی، به‌معنای افزایش ظرفیت نظام سیاسی در راستای پاسخ به تقاضاهای جامعه برای مشارکت در فرایندهای سیاسی است (بدیع، ۱۳۸۴؛ سیف‌زاده، ۱۳۹۲). افزایش ظرفیت نظام سیاسی نیز نیازمند دموکراتیک بودن ساختار سیاسی، جامعه مدنی فعال، انتخابات آزاد و منصفانه، رسانه‌های مستقل و آزاد، تفکیک قوا، مشروعیت سیاسی، برابری سیاسی، آزادی سیاسی، آزادی‌های مدنی، استقلال دستگاه قضا، تمایزیابی ساختاری (انفکاک ساختار سیاسی از ساختار اقتصادی و ساختار فرهنگی)، و... است. هم‌زمان با طرح مفهوم توسعه سیاسی، پژوهشگران و مؤسسه‌های بسیاری، الگوها و شاخص‌های گوناگونی را برای سنجش وضعیت توسعه‌یافتگی سیاسی (یا دموکراسی^(۱)) جوامع ارائه داده‌اند (جدول شماره ۱). بررسی‌های انجام‌شده نشان می‌دهد که (۱) الگوهای یادشده به برخی از مؤلفه‌های مهم توسعه سیاسی توجهی نداشته‌اند؛ به‌عنوان مثال، مؤلفه تمایزیابی ساختاری که به‌عنوان یکی از ویژگی‌های مهم توسعه سیاسی از آن یاد می‌شود (سیف‌زاده، ۱۳۹۲) و ازجمله شرط‌های مهم و ضروری افزایش ظرفیت نظام سیاسی است، در فهرست شاخص‌های الگوهای یادشده وجود ندارد؛ (۲) به‌نظر می‌رسد، الگوهای موجود، فاقد پشتوانه نظری بوده و تنها برپایه نشانگان موجود در نظام‌های سیاسی دموکراتیک غربی، شکل گرفته‌اند و همین امر سبب شده است که بین شاخص‌های موجود در هر یک از الگوهای پیشین، انسجام وجود نداشته باشد و بیشتر متأثر از وضعیت نظام‌های سیاسی دموکراتیک غربی باشند. خلاً موجود، به مسئله پژوهش حاضر تبدیل شده و پژوهش پیش‌رو سعی کرده است با توجه به الگوهای موجود و ارزیابی آن‌ها، و به‌کمک چارچوب نظری نهادگرایی، و سرانجام، با توجه به شاخص‌های مناسب‌تر و دقیق‌تر، تا حد امکان، الگوی منسجم‌تر، کامل‌تر، و دقیق‌تری برای سنجش توسعه سیاسی ارائه دهد. به‌این ترتیب، می‌توان گفت، نوآوری پژوهش پیش‌رو، ارائه الگوی نوینی برای سنجش

وضعیت توسعه سیاسی است. نویسندگان این مقاله، امیدوارند که پژوهشگران بعدی بتوانند با کمک الگوی پیشنهادی، به توصیف و تبیین وضعیت توسعه‌یافتگی سیاسی در ایران و کشورهای دیگر بپردازند. با توجه به ماهیت مسئله مورد مطالعه، روش توصیفی-تحلیلی، و برای گردآوری داده‌ها، روش اسنادی انتخاب شده است.

جدول شماره (۱). الگوهای سنجش دموکراسی (توسعه سیاسی)

ردیف	عنوان	نویسنده	سال	شاخص‌های الگوی سنجش
۱	تقدیر مردم‌سالاری	محبوب شهبازی	۱۳۸۰	به‌نظر نویسنده، از طریق شاخص‌هایی همچون: (۱) ابعاد اقتدار (یعنی تنظیم مقررات مربوط به مشارکت سیاسی، میزان رقابتی بودن مشارکت سیاسی، میزان محدودیت‌های مربوط به تصمیم‌گیری‌های اجرایی و قلمرو مقررات دولتی در زمینه فعالیت‌های غیرسیاسی)، نحوه دستیابی به مناصب اجرایی رده‌بالا (یعنی تنظیم مقررات، رقابتی بودن مناصب، باز بودن فضای رقابتی) و ساختار حکومت (یعنی مرکزیت دولت و قوه مجریه)، می‌توان به سنجش وضعیت دموکراسی پرداخت.
۲	درس‌های دموکراسی برای همه	حسین بشیریه	۱۳۸۰	به‌نظر نویسنده، از طریق سنجش میزان «دموکراتیک شدن حکومت» و «استقرار حقوق و آزادی‌های دموکراتیک» می‌توان میزان پیشرفت دموکراسی را مشخص کرد. میزان دموکراتیک شدن حکومت به میزان مسئولیت‌پذیری مقامات دولتی و امکان مشارکت و رقابت در سیاست وابسته است؛ و حقوق و آزادی‌های دموکراتیک، به آزادی‌های مدنی و سیاسی، به‌ویژه آزادی اندیشه و بیان و اجتماع اشاره دارد.
۳	الگوی پلبارشی	رابرت دال	۱۳۷۸	به‌نظر نویسنده، از طریق سنجش شاخص‌هایی همچون: آرای برابر، مشارکت مؤثر، حاکمیت مردم، مشارکت برابر، می‌توان به سنجش وضعیت دموکراسی پرداخت.
۴	الگوی PAQL	آدام پروزوسکی و همکاران	۱۹۹۳ و ۱۹۹۶	نویسندگان، با سنجش دو شاخص مکان تصمیم‌گیری و حق سرمایه‌گذاری، سه نوع رژیم سیاسی را تشخیص داده‌اند: (۱) دموکراسی، نوعی حکومت است که شهروندان درباره اندازه دولت تصمیم می‌گیرند، همچنین آن‌ها حق سرمایه‌گذاری دارند، (۲) اتوکراسی، حکومتی است که دستگاه دولتی درباره اندازه دولت و حق سرمایه‌گذاری تصمیم می‌گیرد، (۳) بوروکراسی، آن نوع حکومتی است که دستگاه دولتی درباره اندازه دولت تصمیم می‌گیرد، اما شهروندان حق سرمایه‌گذاری دارند.
۵	الگوی بولن	کنت بولن	۱۹۹۰ و ۲۰۰۹	الگوی سنجش بولن از دو شاخص کلیدی آزادی‌های سیاسی و حاکمیت دموکراتیک تشکیل شده است. آزادی‌های سیاسی از چهار سنج ساخته می‌شود که عبارتند از: آزادی رسانه‌های خبرپراکنی، آزادی رسانه‌های نوشتاری، آزادی‌های مدنی، و آزادی گروه‌های اپوزیسیون. همچنین، حاکمیت دموکراتیک با سنج‌های حقوق سیاسی، رقابتی بودن فرایند کاندیداتوری، مؤثر بودن رئیس انتخاب‌شده قوه مجریه، و مؤثر بودن هیئت انتخاب‌شده قانون‌گذار به‌دست می‌آید.
۶	الگوی تغییر رژیم سیاسی	مارک گاسبروسکی	۱۹۹۶	گاسبروسکی، کشوری را دموکراتیک می‌داند که دارای ویژگی‌های زیر باشد: وجود رقابت گسترده میان افراد و گروه‌های سازمان‌یافته برای اشغال کلیه مناصب حکومتی در فواصل منظم و در محیطی عاری از توسل به زور، وجود میزان فراگیر مشارکت سیاسی در انتخاب رهبران و خط‌مشی‌ها، وجود میزان کافی از آزادی‌های مدنی و سیاسی برای تضمین یکپارچگی رقابت و مشارکت

ردیف	عنوان	نویسنده	سال	شاخص های الگوی سنجش
				سیاسی
۷	الگوی دموکراتیزاسیون	تاتو ونهانن	۲۰۰۰	دو شاخص کلیدی الگوی ونهانن برای سنجش دموکراسی، رقابت سیاسی و مشارکت سیاسی است.
۸	شاخص دموکراسی هوشمندی اقتصاددان	ککیس	۲۰۰۷	این شاخص بر مبنای پنج مقوله به سنجش دموکراسی می پردازد: فرایند انتخاباتی و تکثرگرایی، آزادی های مدنی، عملکرد دولت، مشارکت سیاسی و فرهنگ سیاسی
۹	الگوی گشایش دموکراسی	ادوارد مولر	۱۹۸۸	مولر، گشایش دموکراسی را با نخستین سال انتخابات تعیین می کند که بر پایه چهار معیار دسته بندی می شوند: (۱) قوه مجریه باید انتخاب شود و مسئول باشد؛ (۲) حداقل در دو انتخابات آزاد و منصفانه و رقابتی انتخاب شود؛ (۳) دست کم در میان اکثریتی از جمعیت که حق رأی دارند، انتخاب شود؛ (۴) حقوق آزادی بیان و اجتماع مورد احترام باشد.
۱۰	الگوی نوین سنجش دموکراسی	بدری برندگی	۱۳۸۹	نویسنده، برای ساخت الگوی نوین سنجش دموکراسی از پنج شاخص انتخابات، مشارکت سیاسی، آزادی های مدنی و سیاسی، حاکمیت قانون و رفاه اقتصادی استفاده کرده است که هر یک از این شاخص ها، خود شامل ابعاد و مؤلفه ها و گویه های پرشماری است.
۱۱	مؤسسه خانه آزادی	جمعی از پژوهشگران	از سال ۲۰۰۶	الگوی مؤسسه خانه آزادی از دو شاخص اصلی: (۱) حقوق سیاسی؛ (۲) آزادی های مدنی، و هر یک از آن ها نیز از چندین شاخص فرعی تشکیل شده است.
۱۲	مؤسسه کمک به دموکراسی و انتخابات	جمعی از پژوهشگران	از سال ۱۹۵۰	الگوی مؤسسه کمک به دموکراسی و انتخابات از پنج شاخص اصلی: (۱) حکومت نماینده (دسترسى آزاد و برابر به قدرت سیاسی)؛ (۲) حقوق بنیادی؛ (۳) نظارت بر دولت (کنترل مؤثر قدرت اجرایی)؛ (۴) دولت بی طرف؛ (۵) تعهد مشارکتی (ابزارهایی برای تحقق مشارکت سیاسی)، و هر یک از آن ها نیز از چندین شاخص فرعی تشکیل شده است.
۱۳	مؤسسه اکونومیست	جمعی از پژوهشگران	از سال ۲۰۰۶	الگوی مؤسسه اکونومیست از پنج شاخص اصلی: (۱) نظام انتخاباتی و کثرت گرایی؛ (۲) عملکرد دولت؛ (۳) مشارکت سیاسی؛ (۴) آزادی های مدنی؛ (۵) فرهنگ سیاسی، و هر یک از آن ها نیز از چندین شاخص فرعی تشکیل شده است.
۱۴	مؤسسه پولیتی	جمعی از پژوهشگران	از سال ۱۹۸۰	الگوی مؤسسه پولیتی از سه شاخص اصلی: (۱) حاکمیت قانون؛ (۲) رقابت سیاسی؛ (۳) مشارکت سیاسی، و هر یک از آن ها نیز از چندین شاخص فرعی تشکیل شده است.
۱۵	مؤسسه تنوع دموکراسی	جمعی از پژوهشگران	از سال ۱۹۰۰	مؤسسه مورد نظر، دموکراسی را به پنج نوع تقسیم بندی کرده و برای سنجش هر یک، شاخص های اصلی و فرعی متفاوتی معرفی کرده است: (۱) دموکراسی مشورتی: شاخص های اصلی آن: مشورت و انتخابات شفاف؛ (۲) دموکراسی برابری خواه: شاخص های اصلی آن: برابری و انتخابات شفاف؛ (۳) دموکراسی انتخابی (نماینده): شاخص های اصلی آن: آزادی انجمن، انتخابات شفاف، آزادی بیان، مقامات اجرایی منتخب، حق رأی همگانی؛ (۴) دموکراسی لیبرال: شاخص های اصلی آن: آزادی، انتخابات شفاف؛ (۵) دموکراسی مشارکتی (مستقیم): شاخص های اصلی آن: مشارکت، انتخابات شفاف.
۱۶	مؤسسه بارومتر	جمعی از پژوهشگران	از سال ۲۰۰۵	الگوی مؤسسه بارومتر از سه شاخص اصلی: (۱) آزادی؛ (۲) کنترل؛ (۳) برابری، و هر یک از آن ها نیز از چندین شاخص فرعی تشکیل شده است.
۱۷	مؤسسه	جمعی از	از	الگوی مؤسسه برتلسمان از پنج شاخص اصلی: (۱) دولت پذیری؛ (۲) مشارکت

ردیف	عنوان	نویسنده	سال	شاخص‌های الگوی سنجش
	برتلسمان	پژوهشگران	سال ۲۰۰۶	سیاسی؛ (۳) حاکمیت قانون؛ (۴) ثبات نهادهای دموکراتیک؛ (۵) همگرایی/ادغام سیاسی و اجتماعی، و هریک از آن‌ها نیز از چندین شاخص فرعی تشکیل شده است.
۱۸	شاخص حکمرانی خوب	جمعی از پژوهشگران	از سال ۱۹۹۶	الگوی مؤسسه بانک جهانی از سه شاخص اصلی: (۱) فرایند انتخاب، نظارت و جایگزینی دولت‌ها؛ (۲) ظرفیت دولت برای تدوین و اجرای مؤثر سیاست‌های اعلام شده؛ (۳) احترام شهروندان و دولت به نهادهای، و هریک از آن‌ها نیز از چندین شاخص فرعی تشکیل شده است.
۱۹	مؤسسه ملی دموکراتیک	جمعی از پژوهشگران	از سال ۲۰۰۰	الگوی مؤسسه ملی دموکراتیک از بازده شاخص اصلی: (۱) حقوق مدنی؛ (۲) حقوق اجتماعی و اقتصادی؛ (۳) مشارکت سیاسی و مدنی؛ (۴) احزاب سیاسی؛ (۵) انتخابات آزاد و عادلانه؛ (۶) حاکمیت قانون؛ (۷) کنترل نظامی و پلیس؛ (۸) پاسخ‌گویی دولت؛ (۹) فساد؛ (۱۰) رسانه؛ (۱۱) تأثیرپذیری دولت، و هریک از آن‌ها نیز از چندین شاخص فرعی تشکیل شده است.

منبع: یافته‌های پژوهش

۱. پیشینه پژوهش

به‌منظور تسلط بیشتر بر موضوع مورد مطالعه و به‌کارگیری تجربه‌های دیگران در فرایند انجام پژوهش حاضر، و با توجه به چارچوب نظری پژوهش، در اینجا تلاش کرده‌ایم تا پژوهش‌هایی را ارزیابی کنیم که موضوع پژوهش حاضر یا موضوع‌های مشابه و نزدیک به موضوع را از دیدگاه نهادگرایی بررسی کرده‌اند (جدول شماره ۲). با توجه به بررسی‌های انجام شده، می‌توان گفت، هرچند برخی از پژوهش‌های پیشین، مسئله توسعه سیاسی را از منظر نهادگرایی بررسی کرده‌اند، ولی به چگونگی کمی‌سازی و سنجش مفاهیم پیشنهادی خود، اشاره‌ای نداشته‌اند و تنها به چیستی، اهمیت، و کارکرد نهادها و نهادمندی در حوزه توسعه سیاسی پرداخته‌اند؛ به‌عنوان مثال، هانتینگتون (و همچنین افراد دیگر مورد بررسی)، درباره چگونگی کمی‌سازی و سنجش چهار مفهوم کلیدی پیشنهادی خود، اذعان داشته است که امیدوار است که پژوهشگران دیگری در آینده، سنجش و کمی‌سازی این موضوع را انجام دهند؛ بنابراین، هرچند الگوی پیشنهادی پژوهش به‌لحاظ نظری، مبتنی بر دیدگاه‌های یادشده است، ولی در این پژوهش سعی شده تا اولاً، برای هریک از مفاهیم اصلی در حوزه نهادمندی قدرت سیاسی، شاخص‌های مرتبط و قابل‌سنجشی ارائه شود، ثانیاً، الگوی پیشنهادی، برخلاف الگوهای پیشین، از انسجام برخوردار بوده و سعی دارد تا حد امکان، بیشتر حوزه‌های مرتبط با مفهوم توسعه سیاسی را پوشش دهد.

جدول شماره (۲). توسعه سیاسی از دیدگاه نهادگرایی

ردیف	عنوان	نویسنده	سال	مضمون اصلی پژوهش
۱	طبقه و تضاد طبقاتی در جامعه صنعتی	رالف دارندورف ^۱	۱۹۵۹	رالف دارندورف، دگرگونی اجتماعی و مبارزه میان گروه‌ها و طبقات اجتماعی مختلف در عصر مدرن را گریزناپذیر و نهادینه شدن شیوه‌های حل و فصل درگیری‌ها را لازم و ضروری و پیش شرط دموکراسی سیاسی می‌داند.
۲	۱. مدرنیزاسیون؛ اعتراض و تغییر؛ ۲. سنت، تغییر، و مدرنیته.	ساموئل آیزنشتاد ^۲	۱۹۶۶ و ۱۹۷۳	ساموئل آیزنشتاد، توسعه را نیازمند دگرگونی از طریق ساختارهای نهادی می‌داند. وی، نوسازی را هم‌معنی تقسیم کار اجتماعی و نهادینه شدن به‌شمار آورده است. به‌نظر آیزنشتاد، نهادینه شدن باید از طریق ابداع یک قاعده همگانی بازی و آشتی منافع خصوصی و عمومی، به مبادله بین افراد و گروه‌ها سازمان دهد. ترجمان این روند، تغییر نهادهای سنتی به نهادهای منطقی‌تر جدید، تعیین قواعد جدید بازی، گسترش نهادهای اداری، و تدوین قوانین عام و غیرشخصی است.
۳	سامان سیاسی در جوامع دستخوش دگرگونی	ساموئل هانتینگتون ^۳	۱۳۹۰	هانتینگتون، نهادینه کردن مشارکت سیاسی را معیار منحصر به فرد توسعه سیاسی می‌داند. نهادمند شدن مشارکت سیاسی نیز، به فراگردی گفته می‌شود که سازمان‌ها و نهادهای سیاسی و شیوه‌های عمل سیاسی با آن، ارزش و ثبات می‌یابند. نهادمندی سیاسی دارای چهار شاخص اساسی: (۱) تطبیق پذیری / انعطاف‌ناپذیری؛ (۲) پیچیدگی / سادگی؛ (۳) استقلال / تابعیت؛ و (۴) انسجام / گسیختگی است و از طریق سنجش چهار شاخص موردنظر، میزان توسعه‌یافتگی سیاسی جوامع مشخص خواهد شد.
۴	دولت‌مملت و خشونت	آنتونی گیدنز ^۴	۱۹۸۵	به‌نظر گیدنز، نهادینه شدن زور در دوره مدرن در قالب دولت مدرن، نقش بسزایی در کنترل و کاهش خشونت سیاسی و بی‌ثباتی سیاسی داشته است. به‌نظر او، انحصار قدرت در نهاد دولت و قانونمند شدن آن براساس اقتدار عقلایی، ویژگی آشکار دولت مدرن است.
۵	مفهوم پدیده قدرت	هانریش پاپیتز ^۵	۲۰۱۷	پاپیتز بر این نظر است که نهادینه شدن قدرت سیاسی، نیازمند شخصیت‌زدایی، رسمی و مقید شدن، و ادغام قدرت سیاسی در قدرت اجتماعی است. شخصیت‌زدایی، به‌معنای تفکیک بین شخص و نقش، به‌این‌معنا است که قدرت با سقوط فرد، سقوط نمی‌کند و قائم به فرد نیست. رسمی شدن، یعنی نحوه کسب و اعمال قدرت در قالب قوانین، رویه‌ها، و آیین‌ها انجام می‌شود. این امر سبب می‌شود که صلاحدید شخصی و اعمال خودسرانه کارگزاران دولتی، کاهش یابد. ادغام نیز باعث می‌شود که قدرت به روابط موجود در جامعه گره بخورد و در یک مجموعه اجتماعی

1. Ralf Dahrendorf
2. Shmuel Noah Eisenstadt
3. Samuel Phillips Huntington
4. Anthony Giddens
5. Heinrich Popitz

ردیف	عنوان	نویسنده	سال	مضمون اصلی پژوهش
۶	تکوین دولت مدرن، ماهیت دولت، شکل‌های قدرت، شکل‌گیری دولت مدرن و نهادینه شدن حاکمیت	جانفرانکو پوجی	۱۳۷۷، ۱۹۹۰، ۲۰۰۱، ۲۰۰۳	پوجی در تبیین توسعه سیاسی، شکل‌گیری دولت مدرن را نمونه موفق و کارآمدی از توسعه سیاسی به‌شمار می‌آورد. به‌نظر او، نهادینه شدن قدرت سیاسی در قالب دولت، دربرگیرنده سه وجه انفکاک قدرت سیاسی، غیرشخصی شدن قدرت سیاسی، و قانونمند شدن قدرت سیاسی است.

منبع: یافته‌های پژوهش

۲. چارچوب نظری پژوهش

نهاد، چیست؟ چرا به وجود می‌آید؟ چگونه به وجود می‌آید؟ در پاسخ به پرسش چیستی نهاد، می‌توان گفت، نهاد، قواعد بازی یا قیدهایی است که بشر برای غلبه بر عدم اطمینان و تنظیم امور جامعه وضع می‌کند (قلی‌پور، ۱۳۸۶: ۵). نهادها، الگوی رفتاری افراد به‌شمار می‌آیند (هاجسون، ۱۳۸۹: ۵۰۴). الگوی رفتاری یعنی، محدود و مقید شدن امکان‌های کنش. در واقع، با توجه به اینکه معمولاً گزینه‌های پرشماری برای کنش وجود دارد، هرگونه شکل‌گیری الگوی کنش به معنای محدود شدن این گزینه‌ها از طریق حذف، تعدیل، یا ادغام گزینه‌های ممکن است. نهادینه شدن^۱، فرایندی است که از طریق آن، قواعد و هنجارهای ویژه‌ای به‌گونه‌ای رواج می‌یابند که کنش همسو با آن‌ها پذیرفته شده و فرارفتن از آن‌ها موجب محرومیت و مجازات می‌شود (بل^۲، ۱۹۸۸: ۵۵). اساس پاسخ به پرسش از چرایی ایجاد نهادها و اهمیت نهاد، بر مفهوم بقا و ارتقای زندگی اجتماعی یا تضمین زیست و بهزیستی جمعی استوار است. یعنی فلسفه وجودی نهاد در زندگی اجتماعی این است که بقا و ارتقای این نوع زندگی را امکان‌پذیر و تضمین می‌کند. مفهوم محوری چنین تبیینی از نهاد، ضعف نسبی انسان یا ناقص بودن انسان است. از این دیدگاه، انسان نسبت به حیوانات دیگر، ضعف یا نقص غریزی و زیستی دارد و نمی‌تواند از عهده زندگی در جهانی که در آن به دنیا آمده است، برآید. چنین موجوداتی اگر تنها در چارچوب غرایز و قابلیت‌های زیستی خود زندگی کنند، کمترین چیزی که نصیبشان می‌شود، وضعیت «جنگ همه علیه همه»

1. Gianfranco Poggi
2. Institutionalization
3. Bell

است که بنیاد زندگی اجتماعی را ویران می‌کند و امکان بقا و ارتقای این نوع زندگی را از بین می‌برد. نهادها، در فرایند الگوسازی، شکل معینی از کنش‌های ممکن را به‌عنوان کنش «طبیعی»، «عادی»، «مجاز»، «مناسب»، «انسانی»، «برحق»، و «عادلانه» تعیین و تعریف می‌کنند و به همین نسبت نیز شکل‌های ممکن دیگر، «غیرطبیعی»، «غیرعادی»، «غیرمجاز»، «نامناسب»، «غیرانسانی»، «ناحق»، و «ناعادلانه» به‌شمار می‌آیند و کم‌وبیش از دایره‌گزینه‌های ممکن کنش کنار می‌روند. در پاسخ به چگونگی خلق نهادها نیز می‌توان گفت، نهادها، دستاوردی انسانی بوده و کنشگران نهادساز، خود نماینده نیروهای اجتماعی و سیاسی و سلیقه‌ها و علایق ایدئولوژیکی هستند که در یک مقطع بحران نهادی (مانند دوران فروپاشی یک نظام سیاسی و شکل‌گیری نظم جدید یا در هر مقطعی از شکل دادن به نهادها) با یکدیگر تلاقی کرده‌اند و می‌کوشند از طریق تأثیرگذاری بر فرایند و شکل نهادهای درحال ساخته شدن (به‌عنوان نمونه، در حوزه سیاست، مانند نهاد قانون اساسی، قوانین انتخابات، عنوان نظام سیاسی، چگونگی توزیع قدرت میان قوای حکومت، و...)، منافع خود را حفظ کنند؛ بنابراین، نهادها توسط افراد، به‌ویژه افراد قدرتمند، ساخته شده و رفتار کنشگران نهادساز در زمان خلق نهادها نیز از بسترها یا شکاف‌های اجتماعی، پایگاه اجتماعی، منافع و باورهای آن‌ها تأثیر می‌پذیرد (استینمو، تلن و لانگسترث^۱، ۱۹۹۲: ۱۵). از همین دیدگاه می‌توان تفاوت نهادهای سیاسی در کشورهای مختلف را نیز تبیین کرد (فاضلی، ۱۳۸۹؛ عجم اوغلو و رایبسون، ۱۳۹۹). نهادها پس از خلق شدن، به‌دلیل مواهبی که برای کنشگران نهادساز دارند، تداوم یافته و هرگونه اصلاح یا حذف آن‌ها، با مقاومت جدی کنشگران روبه‌رو خواهد شد (پیرسون، ۱۳۹۷). این اثر شکل‌دهنده از طریق فرایندی توضیح داده می‌شود که نهادگرایان آن را «وابستگی به مسیر^۲» می‌نامند. وابستگی به مسیر سبب می‌شود که جوامع، مسیرهای متفاوتی را طی کنند (نورث و دیگران، ۱۳۹۸).

نقش و اهمیت قدرت سیاسی در توزیع ارزش‌ها، سبب شده است که در طول تاریخ همیشه افراد بسیاری در پی کسب قدرت سیاسی باشند؛ افزون‌براین، نبود قاعده‌ای برای تعیین نحوه کسب قدرت سیاسی، خشونت، بی‌نظمی و بی‌ثباتی سیاسی را در پی خواهد داشت و سرانجام، امکان زیست جمعی با خطر جدی روبه‌رو خواهد شد؛ بنابراین، وجود قواعدی برای تنظیم کنش سیاسی افراد در راستای کسب قدرت سیاسی، لازم و ضروری است و قواعد در صورتی تثبیت و نهادینه

1. Steinmo, and Thelen and Longstreth
2. Path Dependency

خواهند شد که کارآمد و مفید بوده و از پذیرش اجتماعی برخوردار باشند؛ یعنی افراد حاضر در هر عصر، قواعد سیاسی را به عنوان قواعدی عادلانه، مناسب، انسانی و طبیعی پذیرفته باشند؛ به عنوان نمونه، قاعده وراثت، برخلاف شیوه قتل و ترور، از جمله قواعدی است که در زمان گذشته برای کسب و انتقال مسالمت آمیز قدرت تنظیم شده بود؛ ولی، امروزه، جوامع بسیاری، قاعده وراثت را ناکارآمد، ناعادلانه، و غیرطبیعی می دانند و به همین دلیل منسوخ شده است و چنانچه نظام سیاسی کشوری بخواهد همچنان از این شیوه برای کسب و انتقال قدرت استفاده کند، بی تردید با نارضایتی و اعتراض جامعه و به طبع آن، خشونت، بی نظمی، و بی ثباتی سیاسی روبه رو خواهد شد؛ بنابراین، وجود قواعد سیاسی برای ساماندهی کنش سیاسی افراد، ضرورت دارد.

امروزه، با توجه به تغییرات گسترده‌ای که در ساحت‌های مختلف سیاسی (مانند شکل‌گیری نهاد^(۲) دولت-ملت مدرن)، اقتصادی (مانند انقلاب صنعتی) و فرهنگی (مانند رنسانس) جامعه، رخ داده است، ساماندهی کنش سیاسی افراد، تنها به کسب قدرت سیاسی محدود نمی‌شود، بلکه انحصار قدرت سیاسی، نحوه اعمال قدرت سیاسی، جداسازی قدرت سیاسی از قدرت اقتصادی و فرهنگی، و ادغام قدرت سیاسی در قدرت اجتماعی، لازم و ضروری است. به این ترتیب، می‌توان گفت، بهبود زیست انسانی در حوزه سیاست، نیازمند تنظیم قواعدی برای کنش سیاسی افراد در عرصه قدرت سیاسی است که وجوه گوناگونی را دربر می‌گیرد و در مجموع می‌توان آن را «نهادمندی قدرت سیاسی» نامید. نهادینه (تر) شدن (هرچه بیشتر) قدرت سیاسی می‌تواند وضعیت معیارهای گوناگونی را که نظریه پردازان برای مفهوم توسعه سیاسی ارائه داده‌اند، بهبود بخشد و برعکس. در واقع، تازمانی که قدرت سیاسی نهادینه نشود، تحقق توسعه سیاسی، امکان پذیر نیست و بین این دو، رابطه مستقیمی برقرار است (پوسنر و یانگ^۱، ۲۰۰۶). الگوی پیشنهادی پژوهش حاضر نیز مبتنی بر همین مفروض بوده و بر پایه وجوه گوناگون نهادمندی قدرت سیاسی شکل گرفته است. در قسمت بعدی، وجوه گوناگون نهادمندی قدرت سیاسی بررسی شده و شاخص‌هایی برای سنجش هر یک از آن‌ها، معرفی خواهد شد.

۳. الگوی پیشنهادی پژوهش برای سنجش وضعیت توسعه‌یافتگی سیاسی

نهادگرایی، مبتنی بر این مفروض است که زیست جمعی، نیازمند قواعدی است که کنش افراد را در حوزه‌های گوناگون سیاسی، اقتصادی، و فرهنگی سازماندهی کند؛ کارآمدی و پذیرش اجتماعی قواعد، به مرور سبب تثبیت (نهادینه شدن) آن‌ها می‌شود و در ادامه به الگوی رفتاری

1. Posner and Young

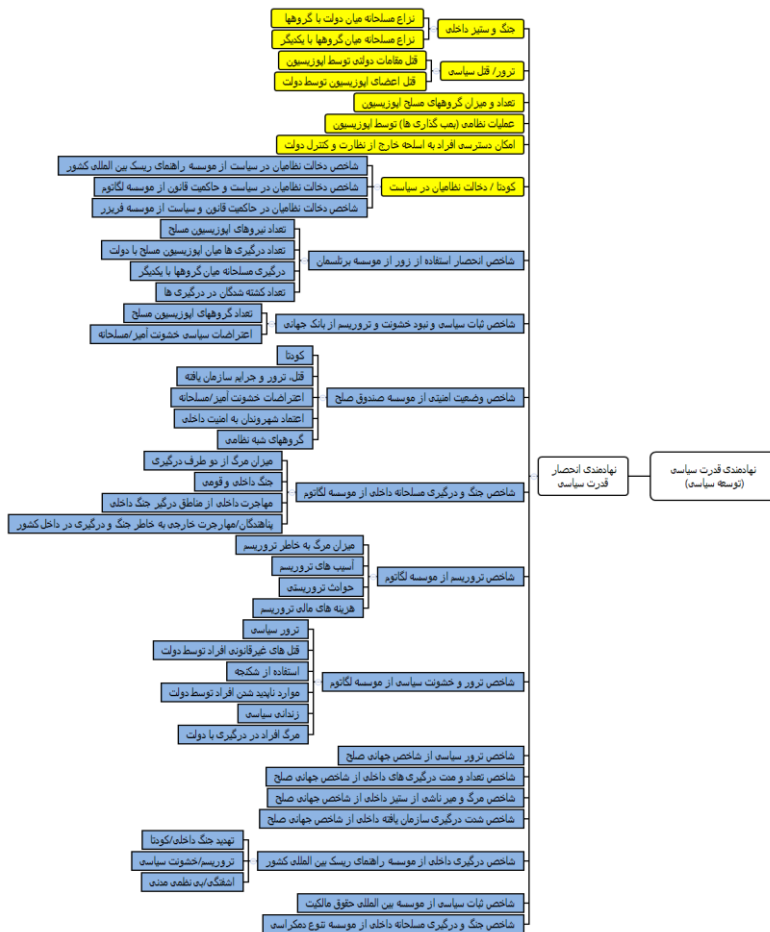
افراد تبدیل خواهند شد. کنش سیاسی افراد نیز از این قاعده مستثنا نیست و به همین دلیل، نهادهای سیاسی پرشماری به منظور ساماندهی امر سیاسی ایجاد است؛ زیرا، کنش سیاسی، بدون وجود نهادهای سیاسی، به خشونت و بی‌ثباتی سیاسی و سرانجام، تهدید بقا، ختم خواهد شد. امروزه، کنش سیاسی به کسب و اعمال قدرت سیاسی محدود نمی‌شود، بلکه جنبه‌های گوناگونی از قدرت سیاسی، از جمله انحصار، انفکاک، و ادغام قدرت سیاسی را دربر می‌گیرد؛ بنابراین، وجود رابطه میان امر سیاسی، قدرت سیاسی، توسعه سیاسی، و نهادگرایی، به این معنا است که زندگی اجتماعی، سرشار از تضادهای فردی و جمعی است و تداوم زیست جمعی، مستلزم وجود اقتدار برتر است که از ستیز و خشونت جلوگیری و نظم و امنیت را برقرار کند و این امر، نیازمند نهادمندسازی قدرت سیاسی است (پاپیتز^۱، ۲۰۱۷). به موازات نهادمندی قدرت سیاسی، مؤلفه‌های گوناگون توسعه سیاسی، همچون رقابت سیاسی، مشارکت سیاسی، آزادی سیاسی، افزایش ظرفیت نظام سیاسی، ثبات سیاسی، و... نیز ارتقا خواهد یافت. بر پایه همین مفروض، در ادامه وجوه مختلف نهادمندی قدرت سیاسی و چگونگی کمی‌سازی و شاخص‌های سنجش‌پذیری آن معرفی شده است.

۱. نهادینه شدن انحصار قدرت سیاسی: نهادینه شدن انحصار قدرت سیاسی، نیازمند تفویض «اختیاری» حق اعمال زور (قدرت سیاسی^(۳)) از سوی اعضای جامعه به نهاد دولت است؛ به بیان روشن‌تر، نهاد، یعنی قاعده‌ای که از پذیرش اجتماعی برخوردار است؛ بنابراین، نهادینه شدن انحصار کاربرد زور از سوی دولت، مستلزم پذیرش این حق از سوی جامعه است. به همین دلیل، ماکس وبر به منظور تمایزگذاری میان گروه‌هازن با دولت، به مؤلفه حقانیت (مشروعیت) در تعریف دولت اشاره می‌کند و دولت را نهادی می‌داند که: «مدعی انحصاری کاربرد زور (مشروع) در یک سرزمین مشخص» است؛ بنابراین، اگر در یک قلمرو سرزمینی، تنها یک واحد، مجاز به اعمال زور مشروع باشد، می‌توان گفت، انحصار زور، نهادمند شده است، ولی چنانچه حق اعمال زور میان گروه‌های مختلف، تکثیر شده باشد یا بخش عمده‌ای از نیروهای اجتماعی (به هر دلیلی) مخالف تفویض اختیار کاربرد زور به دولت باشند، یا در پی براندازی نظام سیاسی باشند، می‌توان گفت، قدرت سیاسی، نهادینه نشده است. عوامل گوناگونی در نهادینه شدن انحصار قدرت نقش دارند، ولی مهم‌ترین عامل، عادلانه بودن و در دسترس بودن نهاد دولت به منظور مراجعه افراد به این نهاد برای

1. Popitz

حل و فصل اختلاف‌ها و صدور رأی است. در واقع، مشروعیت (عملکرد) دولت، نسبت مستقیمی با موفقیت در انحصار زور دارد (گل محمدی، ۱۳۹۵: ۱۵۰-۱۳۹). برای سنجش مفهوم نهادمندی انحصار قدرت سیاسی، می‌توان از شاخص‌هایی همچون تعداد گروه‌های اپوزیسیون مسلح، درگیری‌های مسلحانه گروه‌ها با دولت، کودتا^(۴)، ... استفاده کرد. در تصویر شماره (۱)، ابعاد مفهوم نهادمندی انحصار قدرت سیاسی با رنگ زرد مشخص شده است. وضعیت شاخص‌های یادشده، هر سال توسط مؤسسه‌های جهانی، بررسی و منتشر می‌شود؛ بنابراین، از طریق داده‌های مؤسسه‌های جهانی می‌توان میزان نهادمندی انحصار قدرت سیاسی در ایران و کشورهای دیگر دنیا را مشاهده کرد (خانه‌های آبی رنگ در تصویر شماره ۱).

تصویر شماره (۱). شاخص‌های سنجش نهادمندی انحصار قدرت سیاسی

۲. **نهادمندی کسب قدرت سیاسی:** نهادمند شدن کسب قدرت سیاسی، به معنای غیرشخصی شدن و رسمی شدن این فرایند است. شخصیت‌زدایی از کسب قدرت سیاسی سبب پیوند خوردن آن با موقعیت‌های فراشخصی می‌شود. براین اساس، اگر کسب قدرت سیاسی به شکل بهینه شخصیت‌زدایی شده باشد، قدرت سیاسی به هیچ‌روی به گونه‌ای تصادفی در اختیار شخص خاصی که جایگاه برجسته‌ای در زمان خاصی یافته باشد، قرار نمی‌گیرد (پوگی^۱، ۲۰۰۱: ۴۲)؛ به این معنا که قدرت سیاسی در اختیار افرادی قرار می‌گیرد که شرایطشان پیشاپیش مشخص و تعریف شده است. به بیان دیگر، هم ویژگی‌های افرادی که می‌توانند قدرت سیاسی را کسب کنند و هم نحوه کسب قدرت توسط آنان تا حد امکان تعریف شده است. در واقع، برای اینکه چنین کنشی (کسب قدرت) بقا و ارتقای زندگی اجتماعی را به مخاطره نیندازد، قواعدی برای انجام آن تعریف می‌شود و هرچه قواعد تعریف شده مقبولیت/ مشروعیت بیشتری کسب کند، اعتبار آن فزونی می‌یابد و ناپایبندی به آن قواعد دشوارتر می‌شود (گل محمدی، ۱۳۹۵: ۱۱۰-۹۱).

برای سنجش میزان نهادمندی کسب قدرت سیاسی، می‌توان از شاخص «انتخابات» استفاده کرد؛ زیرا، انتخابات، افزون بر اینکه دو مؤلفه کلیدی رقابت سیاسی و مشارکت سیاسی را در بر می‌گیرد، در میان الگوهای رایج کسب قدرت سیاسی (جدول شماره ۳) نیز کارآمدی و مقبولیت اجتماعی بیشتری دارد و از قابلیت تبدیل شدن به نهاد برخوردار است. البته، تنها برگزاری انتخابات در یک کشور به معنای نهادمندی کسب قدرت نیست، بلکه کیفیت انتخابات نیز اهمیت دارد. مفهوم انتخابات آزاد و منصفانه نیز به کیفیت انتخابات اشاره دارد و جنبه‌های گوناگون آن را می‌سنجد. وضعیت شاخص انتخابات (و زیرمجموعه‌های آن)، هر سال توسط مؤسسه‌های جهانی، بررسی و منتشر می‌شود؛ بنابراین، از طریق داده‌های مؤسسه‌های جهانی^(۵) می‌توان میزان نهادمندی کسب قدرت سیاسی در ایران و کشورهای دیگر دنیا را مشاهده کرد (تصویر شماره ۲).

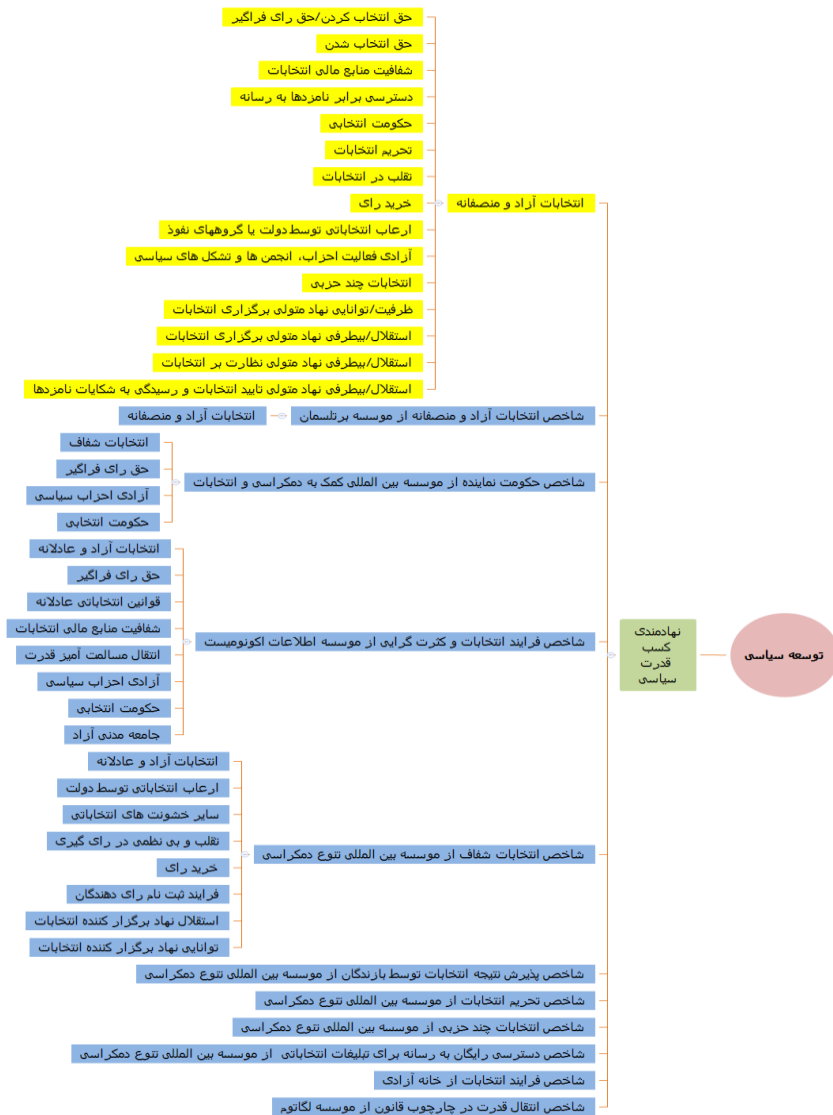
جدول شماره (۳). الگوهای رایج کسب قدرت سیاسی

شبهه کسب قدرت	قدیم	جدید
مسالمت‌آمیز	وراثت، بیعت	انتخابات
غیرمسالمت‌آمیز	جنگ، ترور	کودتا، ترور، انقلاب، شورش مسلحانه

منبع: گل محمدی، ۱۳۹۵: ۱۱۰-۱۰۳

1. Poggi

تصویر شماره (۲). شاخص‌های سنجش نهادمندی کسب قدرت سیاسی

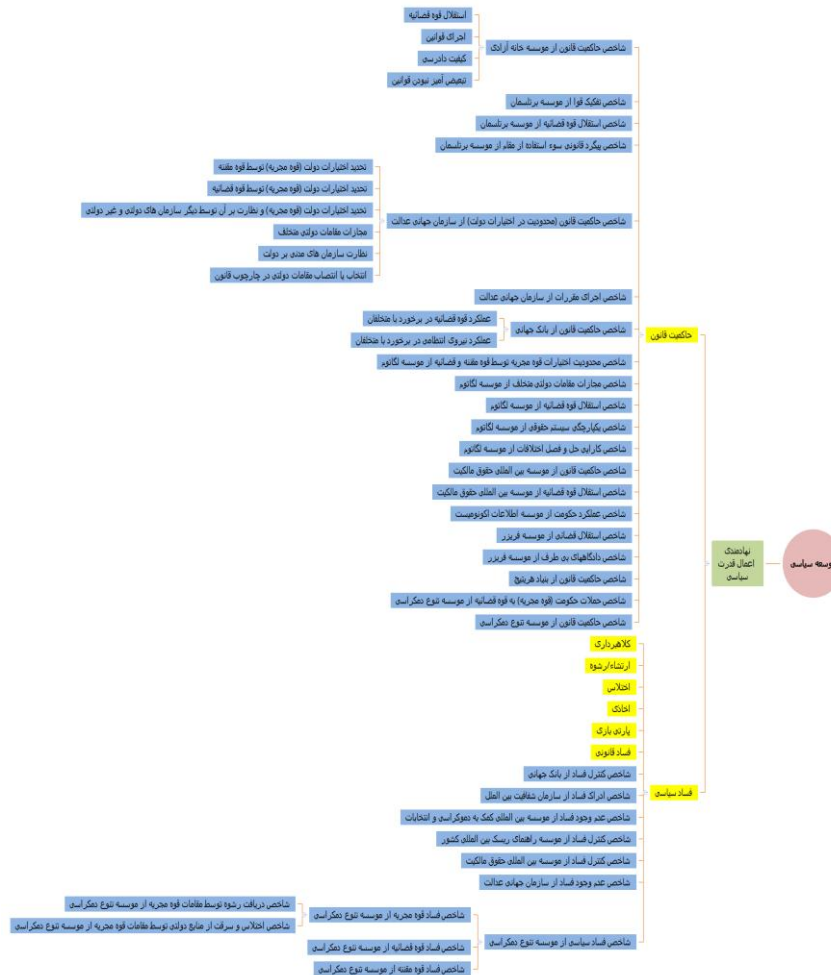
۳. نهادمندی اعمال قدرت سیاسی: نهادینه شدن قدرت سیاسی، به وجه سازمانی یا نهادی دولت مربوط می‌شود. نهاد یا سازمان بودن دولت، به این معناست که قدرت سیاسی یا اعمال زور هنگامی به مؤلفه دولت تبدیل می‌شود که به مجموعه‌ای از ترتیبات واگذار شود و از طریق همین مجموعه نیز اعمال می‌شود. این مجموعه ترتیبات در واقع ترکیبی است از

مجموعه قواعد، نقش‌ها، و منابع که به‌گونه‌ای هدفمند با مجموعه‌ای از علایق و اهداف مرتبط است؛ به‌این‌معنا که قدرت سیاسی، از طریق یک شبکه قواعد، نقش‌ها، و منابع و در راستای اهداف تعریف‌شده و مشخص اعمال می‌شود (گل‌محمدی، ۱۳۹۵: ۵۴). شخصیت‌زدایی از قدرت، اصلی‌ترین وجه نهادینه شدن قدرت یا کسب قدرت توسط یک نهاد است. قدرت، به‌صورت طبیعی، مستعد شخصی شدن است، مگر اینکه به‌دقت و در قالب یک نهاد دارای چارچوب محکم و مشخص، تعریف و حد و مرز کاربرد آن شناسایی شود که به‌اصطلاح از این پدیده با عنوان «حاکمیت قانون» یاد می‌شود (مرکز مالمیری، ۱۳۹۴).

ترس از گریز قدرت از چارچوب نهاد، سبب شده است که برای مهار آن، ابزارهای دیگری در نظر گرفته شود که از جمله آن‌ها، تفکیک قوا است. تفکیک قوا که از عدم پابندی افراد به قواعد جلوگیری می‌کند، در قالب سه قوه مقننه (به‌منظور رسمی‌سازی شیوه اعمال زور در قالب قانون‌گذاری)، قوه مجریه (به‌عنوان مجری و اجرای زور براساس قوانین مدون) و قوه قضائیه (به‌منظور نظارت بر مجریان قدرت و مجازات متخلفان از قواعد) تعبیه شده است و انفکاک و استقلال قوای سه‌گانه نیز لازمه موفقیت آن‌ها در انجام مأموریتشان است.

بنابراین، برای سنجش میزان نهادمندی اعمال قدرت سیاسی می‌توان از شاخص‌هایی همچون حاکمیت قانون و تفکیک قوا استفاده کرد. افزون‌بر شاخص‌های یادشده، شاخص فساد سیاسی^(۶) نیز می‌تواند گویای میزان نهادمندی اعمال قدرت در یک جامعه باشد؛ زیرا، نتایج پژوهش‌های پرشماری نشان می‌دهد که بین فساد و حاکمیت قانون، رابطه معکوسی وجود دارد؛ به‌این‌معنا که در جوامعی که حاکمیت قانون ضعیف است، به همان نسبت، فساد، بیشتر است (چلبلی، ۱۳۹۷؛ دادگر و معصومی‌نیا، ۱۳۸۲؛ گل‌محمدی، ۱۳۹۲؛ جعفری ندوشن و زارعی، ۱۳۸۲؛ زال‌پور و همکاران، ۱۳۸۱؛ ربیعی، ۱۳۸۳؛ هیوود، ۱۳۸۱). وضعیت شاخص‌های یادشده (خانه‌های زردرنگ در تصویر شماره ۳)، هر سال توسط مؤسسه‌های جهانی، بررسی و منتشر می‌شود؛ بنابراین، از طریق داده‌های مؤسسه‌های جهانی می‌توان میزان نهادمندی اعمال قدرت سیاسی در ایران و کشورهای دیگر دنیا را مشاهده کرد (خانه‌های آبی‌رنگ در تصویر شماره ۳).

تصویر شماره (۳). شاخص‌های سنجش نهادمندی اعمال قدرت سیاسی

۴. نهادینه شدن انفکاک قدرت سیاسی (از قدرت اقتصادی و قدرت فرهنگی): بسیاری از نظریه‌پردازان توسعه سیاسی از انفکاک ساختاری به‌عنوان یکی از نشانگان مهم توسعه سیاسی یاد می‌کنند (سیف‌زاده، ۱۳۹۲؛ بدیع، ۱۳۸۴؛ بایندر و همکاران، ۱۳۸۰). به‌نظر آنان، نظام اجتماعی، از خرده‌نظام‌های سیاسی، اقتصادی، و فرهنگی تشکیل شده است و در هر یک از آن‌ها، عناصر بسیاری با کارکرد ویژه خودش وجود دارد که در پی حفظ و هماهنگ‌سازی نظام با شرایط متغیر پیش‌رو است. تفاوت میان نظام‌های سیاسی توسعه‌یافته و توسعه‌نیافته، در میزان تخصص و تمایز ساختی آن‌ها است. ویژگی جوامع سنتی، ساختارهای سیاسی گسیخته با کمترین حد تخصص‌گرایی است و در بسیاری از مواقع،

کارکردهای اجرایی، تقنینی، قضایی، و در همان حال، مذهب و اقتصادی به وسیله یک مرجع انجام می‌شود. برعکس، جوامع متجدد به ساختارهای انحصاری سیاسی (قوه مقننه، مجریه، قضائیه، احزاب سیاسی، ...) با تقسیم کار مشخص، مجهز هستند؛ تداخل کارکردی در جوامع توسعه‌نیافته و تفکیک کارکردی در جوامع توسعه‌یافته، از ویژگی‌های این جوامع است؛ بنابراین، یکی از ملزومات مهم توسعه سیاسی، پیدایش روزافزون سازمان‌ها و نقش‌های تخصصی و منفک از یکدیگر و ایجاد ساختارهای هدف‌گرا است. عموماً چنین ساختارهایی، موجب افزایش توان نظام سیاسی خواهند شد (سیف‌زاده، ۱۳۹۲: ۹۵). در صورت انفکاک قدرت، نهاد دولت، به‌عنوان نهادی که انحصار قدرت سیاسی را در اختیار دارد، تنها متولی ساماندهی کنش‌های سیاسی مرتبط با کسب و اعمال قدرت سیاسی، نهادهای اقتصادی، متولی ساماندهی کنش‌های اقتصادی مرتبط با تولید و توزیع قدرت اقتصادی، و نهادهای فرهنگی نیز متولی ساماندهی کنش‌های فرهنگی مرتبط با تولید و توزیع قدرت فرهنگی (معنا و منزلت) خواهند بود.

میزان نهادمندی تفکیک قدرت سیاسی (نهاد دولت) از قدرت اقتصادی (نهاد بازار) بر پایه سه شاخص اصلی زیر قابل سنجش است^(۷):

الف) میزان هزینه‌های دولت (نسبت بودجه دولت به تولید ناخالص داخلی): شامل حقوق کارکنان دولت و هزینه‌هایی که دولت در بخش عمرانی و غیرعمرانی صرف می‌کند؛ معمولاً دولت‌هایی که قدرت در آن‌ها تفکیک نشده است، دولت‌های بزرگی هستند؛ زیرا، برای ساماندهی امور غیرسیاسی (اقتصادی و فرهنگی) به دستگاه بوروکراسی عظیم و گسترده‌ای نیاز دارند و به همین دلیل، هزینه‌های دولت بسیار زیاد است. به نظر بسیاری از اقتصاددانان، اندازه دولت تأثیر مستقیمی بر رشد اقتصادی دارد و بیشتر دولت‌های بزرگ، دچار رشد اقتصادی منفی می‌شوند. سه دلیل اصلی تأثیرگذاری منفی بزرگ شدن بیش از اندازه دولت بر رشد اقتصادی عبارتند از:

۱. افزایش مالیات‌ها و استقراض بیشتر دولت برای تأمین هزینه‌های دولت بزرگ‌تر، موجب کاهش منابع مالی و نیز کاهش انگیزه بخش خصوصی برای سرمایه‌گذاری، پذیرش ریسک، و فعالیت‌های با بهره‌وری بالاتر می‌شود؛

۲. بازدهی نزولی فعالیت‌های دولت بزرگ‌تر، موجب تخصیص غیربهبینه و هدررفت بخشی از منابع موجود در اقتصاد می‌شود؛

۳. واکنش کندتر بخش عمومی نسبت به بخش خصوصی برای جبران اشتباه‌ها، انطباق با تغییرات محیط فعالیت، دریافت اطلاعات جدید، و استفاده از نوآوری‌ها نیز کاهش رشد

اقتصادی را در پی دارد (بازمحمدی و اکبر چشمی، ۱۳۸۵).

ب) اموال دولتی (تصدی گری دولت): دربردارنده تمام اموالی است که در بخش های گوناگون (سیاسی، اقتصادی، فرهنگی)، در اختیار دولت است؛ مانند مالکیت دولت بر معادن، زمین و منابع زیرزمینی، فعالیت های تولیدی صنعتی و غیرصنعتی، تجاری (مانند واردات و صادرات)، خدمات (مانند حمل و نقل عمومی، اینترنت، فروشگاه های زنجیره ای، و...)

ج) مقررات دولتی: بیانگر مداخله دولت در اقتصاد است که در قالب قوانین و مقررات اعمال می شود (مانند قیمت گذاری دستوری، مقررات مربوط به بازار کار، واردات، صادرات، تولید و...).

با سنجش سه شاخص یادشده می توان میزان غیردولتی بودن اقتصاد یا همان میزان نهادمندی انفکاک قدرت سیاسی از قدرت اقتصادی را مشخص کرد. وضعیت سه شاخص یادشده، هر سال توسط مؤسسه های جهانی، بررسی و منتشر می شود؛ بنابراین، از طریق داده های مؤسسه های جهانی می توان میزان نهادمندی انفکاک قدرت سیاسی از قدرت اقتصادی در ایران و کشورهای دیگر دنیا را مشاهده کرد (تصویر شماره ۴).

تصویر شماره (۴). شاخص های سنجش نهادمندی انفکاک قدرت سیاسی از قدرت اقتصادی

و برای سنجش میزان نهادمندی انفکاک قدرت سیاسی از قدرت فرهنگی، می‌توان از شاخص‌های زیر استفاده کرد:

۱. اقدام دولت به تأسیس سازمان‌های متولی سامان‌دهی امور فرهنگی یا دخالت در کار سازمان‌های فرهنگی غیردولتی: سازمان فرهنگی دولتی، به سامانی گفته می‌شود که مالکیت آن متعلق به دولت است (مانند دانشگاه، صداوسیما، باشگاه‌های فوتبال، و...) یا اینکه از دولت، بودجه دریافت می‌کند (مانند مؤسسه نشر آثار امام خمینی ره)؛

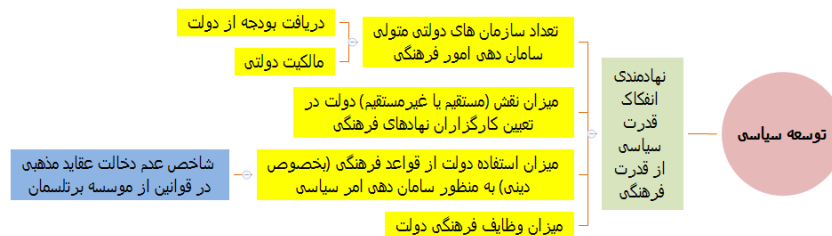
۲. اقدام دولت به تعیین مستقیم یا غیرمستقیم کارگزاران نهادهای فرهنگی: مانند تعیین امامان جمعه توسط دولت؛

۳. توسل دولت به قواعد فرهنگی (به‌ویژه مبانی دینی) برای سامان‌دهی امور سیاسی: مانند تعیین شرط مسلمان و شیعه بودن برای نامزد شدن در قانون انتخابات، یا اجتهاد برای ریاست بر قوه قضائیه؛

۴. اقدام دولت به پذیرش و تعریف کارویژه‌های فرهنگی برای خود که بیشتر در قالب قانون اساسی و قوانین دیگر تصریح شده است. مانند تبلیغ و ترویج اسلام در میان جامعه، ترویج حجاب اسلامی، و تبلیغ دین اسلام و مذهب تشیع در متون درسی؛

با توجه به بررسی‌های انجام‌شده توسط مؤسسه‌های جهانی، به‌جز یک مورد (شاخص عدم دخالت عقاید مذهبی در قوانین از مؤسسه برتلسمان)، داده‌مرتبطی که نشان‌دهنده میزان نهادمندی انفکاک قدرت سیاسی از قدرت فرهنگی در کشورهای مختلف دنیا باشد، وجود ندارد؛ بنابراین، برای تعیین و توصیف وضعیت نهادمندی انفکاک قدرت سیاسی از قدرت فرهنگی در هر جامعه‌ای، لازم است که پژوهشگران، نسبت قدرت سیاسی با قدرت فرهنگی را برپایه چهار مؤلفه یادشده، کمی‌سازی و بررسی کنند.

تصویر شماره (۵). شاخص‌های سنجش نهادمندی انفکاک قدرت سیاسی از قدرت فرهنگی

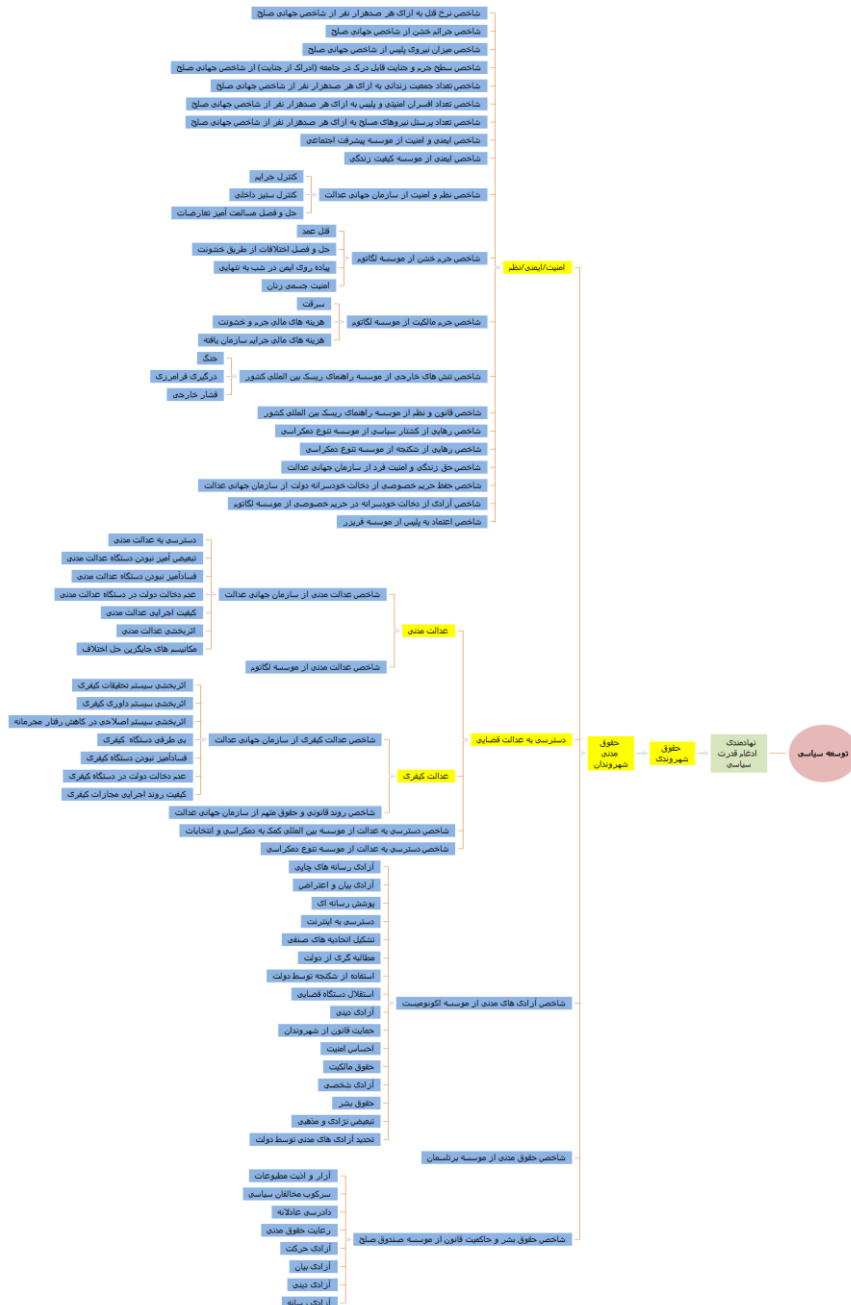
۵. نهادینه شدن ادغام قدرت سیاسی (در قدرت اجتماعی): ادغام سیاسی^۱ به معنای یکپارچگی، هماهنگی، همکاری، اتحاد، وحدت، سازماندهی، و تمرکز در یک واحد مشخص است (هوپ^۲، ۲۰۰۷: ۱۰۹). ادغام به لحاظ سیاسی، با ایجاد چارچوب یکسانی از قوانین، ایجاد نهادهای مشترک با قدرت تصمیم‌گیری، و ارائه هویتی یکپارچه، سبب ایجاد یک جامعه سیاسی واحد می‌شود. نکته اصلی در این فعالیت یکپارچه، فرایند واگذاری استقلال واحدهای سیاسی خرد به جامعه سیاسی تازه‌شکل‌گرفته است (ایلیوسکی^۳، ۲۰۱۵: ۱۲). به بیان ساده، ادغام سیاسی به معنای واگذاری اختیاری و ارادی قدرت سیاسی از سوی افراد به یک سازمان واحد سیاسی (نهاد دولت) است، به گونه‌ای که از این اقدام خود راضی و خشنود باشند و به این ترتیب، جامعه سیاسی بزرگ‌تر و جدیدتری (به نام ملت) ایجاد شود که افراد آن نسبت به یکدیگر احساس تعلق (هویت ملی) داشته باشند. ادغام قدرت سیاسی، به لحاظ روند تاریخی، مرحله نهایی توسعه سیاسی یا به بیان دیگر، به معنای دموکراتیک شدن نظم سیاسی است. الزام و ضرورت ادغام، در مختصات دولت مدرن و قلمرومند بودن آن ریشه دارد. در واقع، ادغام قدرت سیاسی در قدرت اجتماعی سبب تقویت همبستگی ملی و یکپارچگی سیاسی می‌شود و در این صورت، ملت، نهاد دولت را متعلق به خود می‌داند و پدیده دولت-ملت شکل خواهد گرفت.

ادغام قدرت سیاسی (دولت) در جامعه، مستلزم کسب رضایت اعضای جامعه و کسب رضایت، نیازمند به رسمیت شناختن علایق گوناگون اعضای جامعه و تأمین و تضمین آن است. در واقع، نهاد سیاسی دولت می‌بایست به لحاظ سلبی و ایجابی در خدمت و پشتیبان جامعه باشد تا ادغام انجام شود. به بیان روشن‌تر، ادغام قدرت، مستلزم به رسمیت شناختن ساکنان قلمرو خود به عنوان شهروند (نه رعیت) است؛ شهروندانی که دارای حقوق و تکالیفی هستند و دولت، ملزم به رعایت و تأمین و تضمین حقوق شهروندان است. حقوق شهروندی، ابعاد گوناگونی دارد (مدنی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، و فرهنگی) (فالكس، ۱۳۸۳؛ طباطبایی، ۱۳۸۸)؛ بنابراین، برای سنجش نهادمندی ادغام قدرت سیاسی می‌توان از شاخص «حقوق شهروندی» استفاده کرد. وضعیت شاخص یادشده، هر سال توسط مؤسسه‌های جهانی، بررسی و منتشر می‌شود؛ بنابراین، از طریق داده‌های مؤسسه‌های جهانی می‌توان میزان نهادمندی ادغام قدرت سیاسی در ایران و

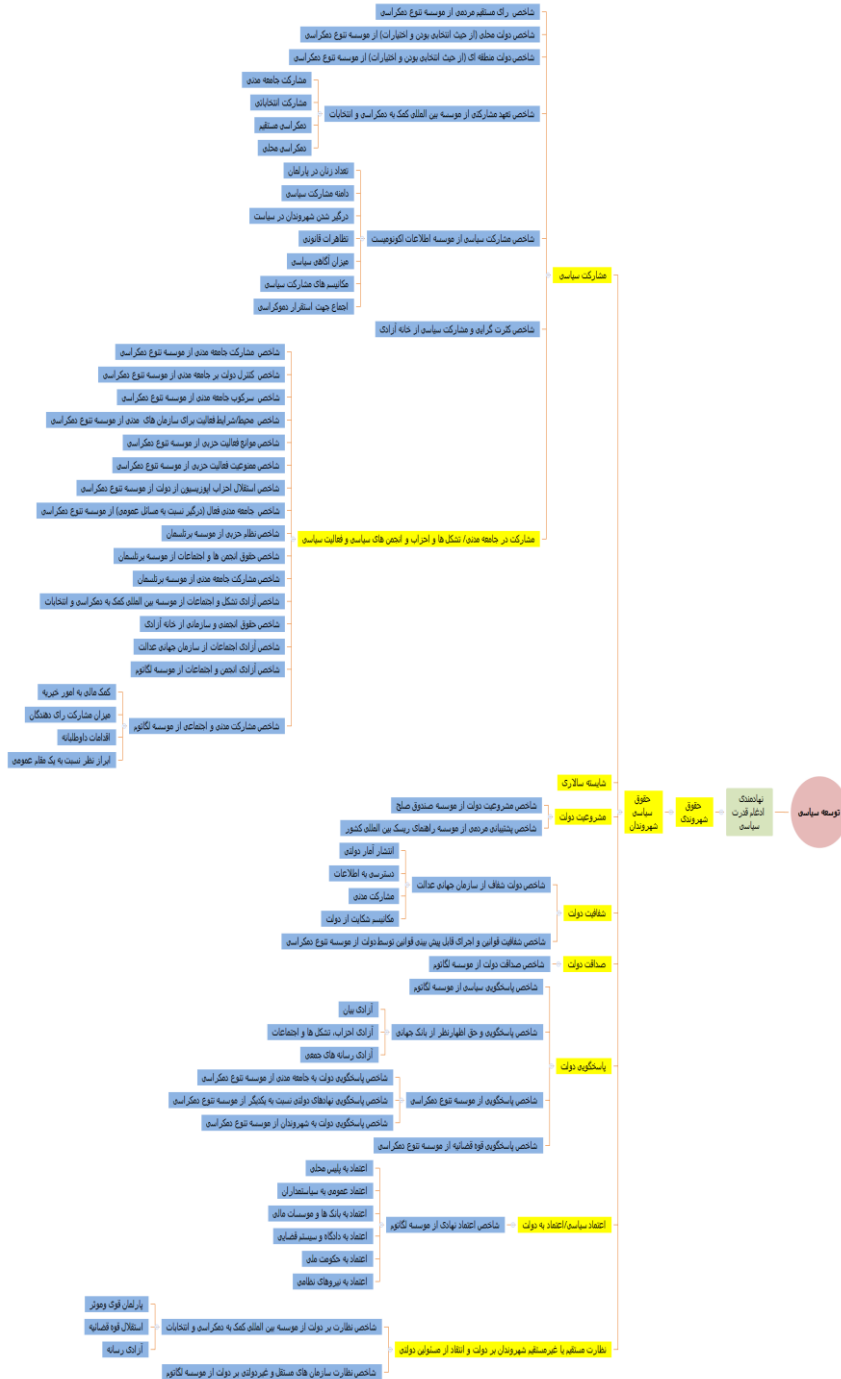
1. Political Integration
2. Hoppe
3. Ilievski

کشورهای دیگر دنیا را مشاهده کرد (تصاویر شماره ۶، ۷، ۸، ۹ و ۱۰).

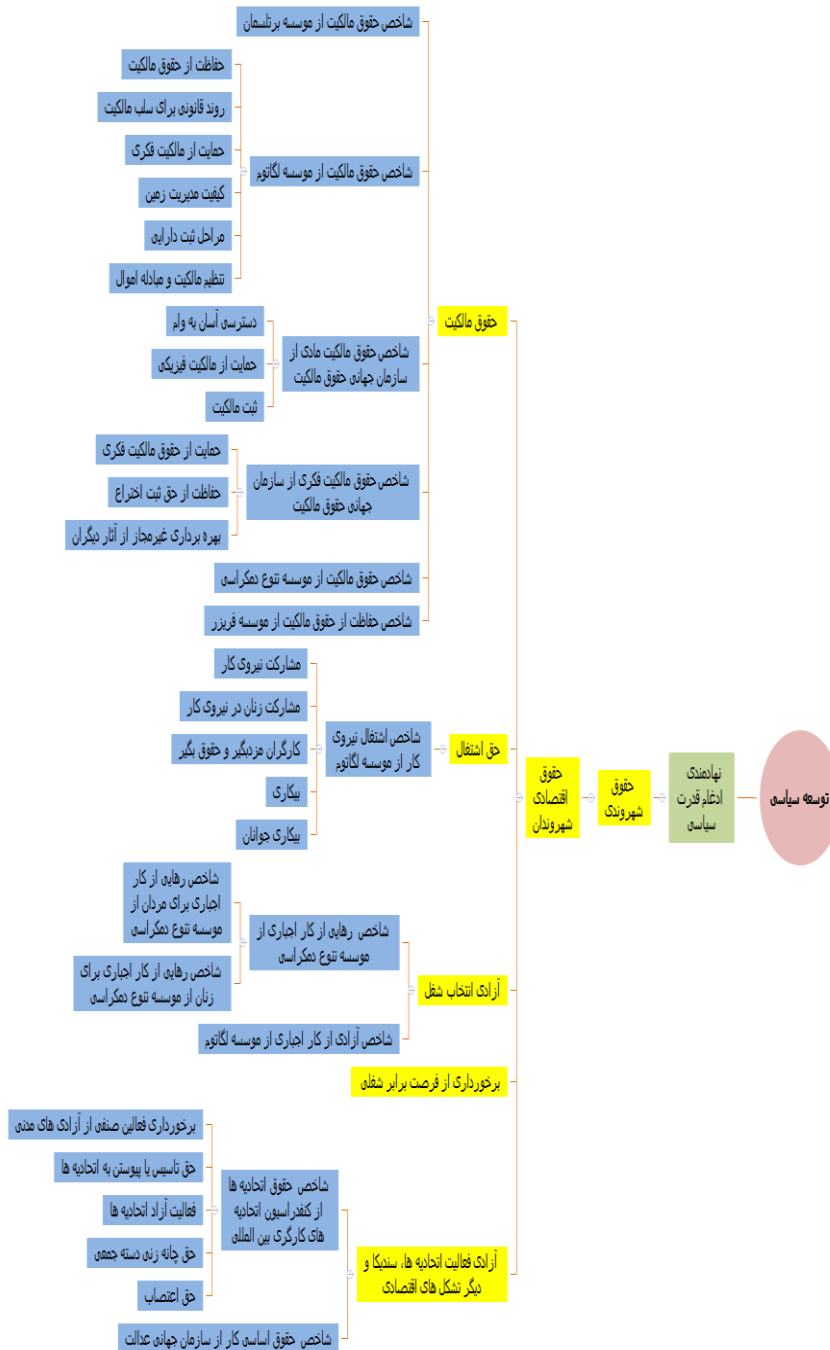
تصویر شماره (۶). شاخص‌های سنجش نهادمندی ادغام قدرت سیاسی (بخش حقوق مدنی شهروندان)

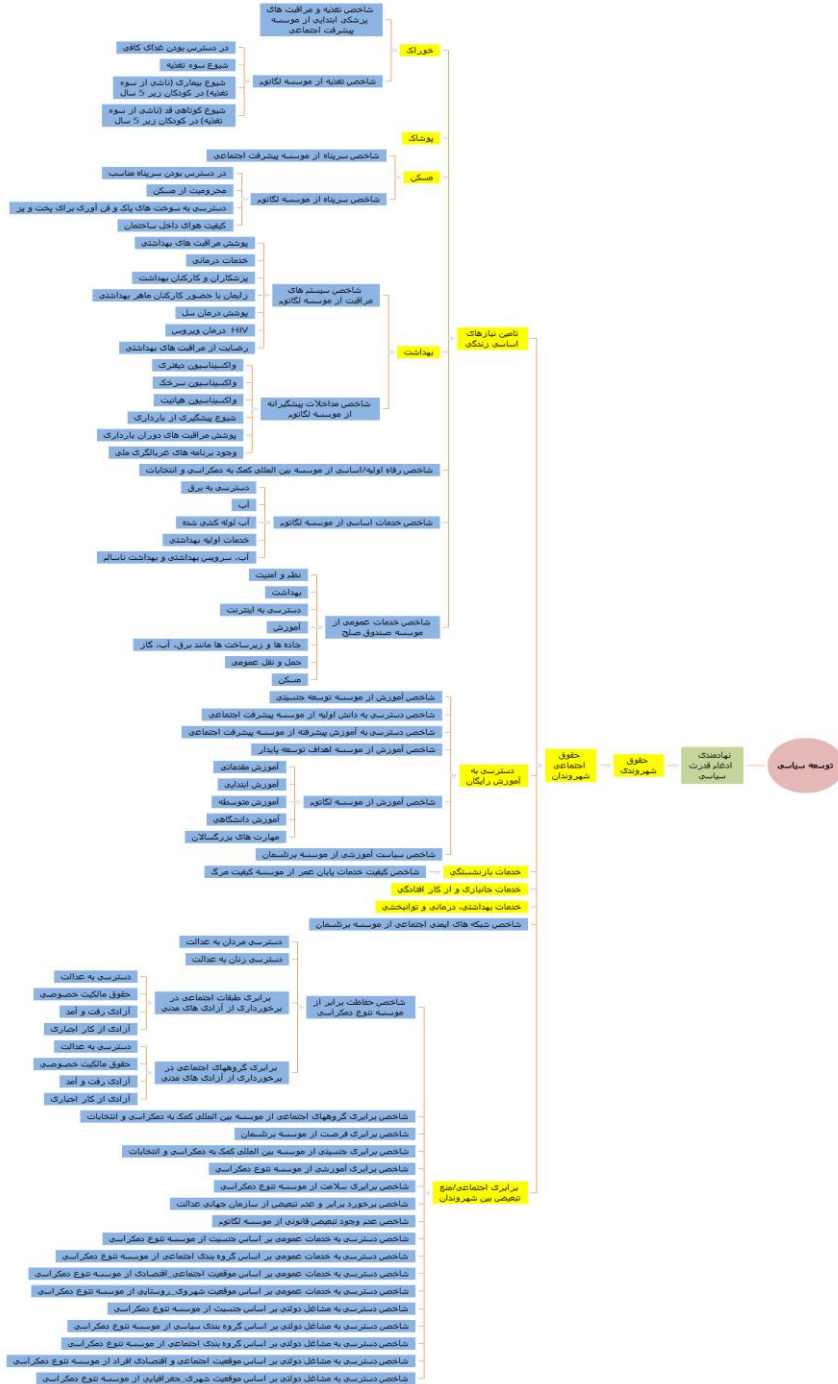
تصویر شماره (۷). شاخص‌های سنجش نهادمندی ادغام قدرت سیاسی (بخش حقوق سیاسی شهروندان)

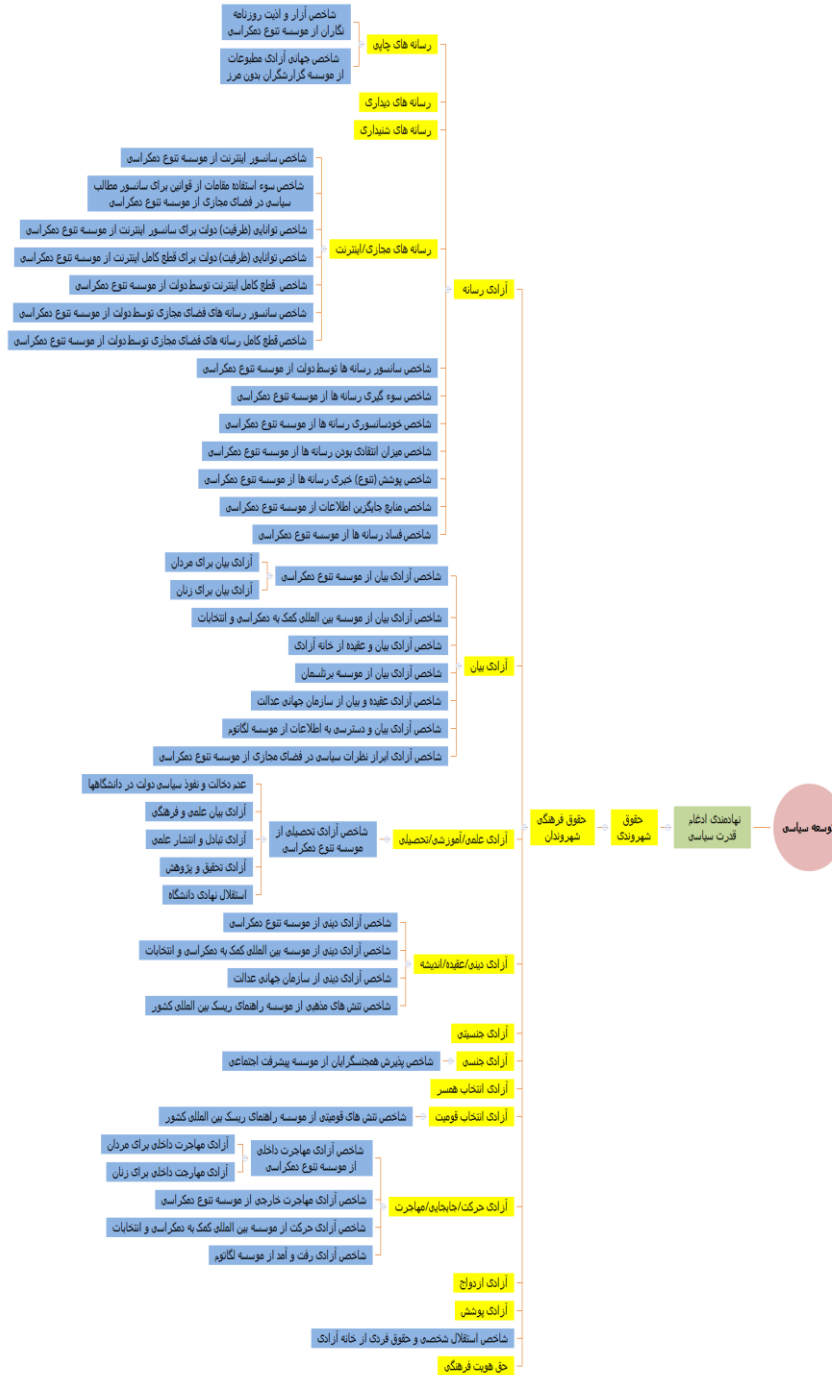
تصویر شماره (۸). شاخص‌های سنجش نهادمندی ادغام قدرت سیاسی (بخش حقوق اقتصادی شهروندان)

تصویر شماره (۹). شاخص‌های سنجش نهادمندی ادغام قدرت سیاسی (بخش حقوق اجتماعی شهروندان)

تصویر شماره (۱۰). شاخص‌های سنجش نهادمندی ادغام قدرت سیاسی (بخش حقوق فرهنگی شهروندان)

۴. رتبه‌بندی وضعیت توسعه‌یافتگی سیاسی

معمولاً همه مؤسسه‌های جهانی که وضعیت توسعه کشورهای را بررسی می‌کنند، نوعی دسته‌بندی برای رتبه‌بندی کشورها دارند؛ به‌عنوان مثال، برپایه رتبه‌بندی خانه آزادی، هریک از کشورهای جهان با توجه به نمره دریافتی، در یکی از سه دسته آزاد، نسبتاً آزاد، و غیرآزاد قرار می‌گیرد؛ یا مؤسسه واحد اطلاعات اکونومیست، هر کشور را در یکی از چهار نوع رژیم سیاسی دموکراسی کامل (نمره‌های بیشتر از ۸)، دموکراسی ناقص (نمره‌های بالاتر از ۶، و کمتر یا برابر با ۸)، نظام‌های ترکیبی یا شبه‌دموکراسی (نمره‌های بالاتر از ۴، و کمتر یا برابر با ۶) و نظام‌های اقتدارگرا (نمره‌های کمتر از ۴ یا برابر با ۴) طبقه‌بندی می‌کند؛ یا مؤسسه برتسلمان دسته‌بندی پنج‌گانه‌ای ارائه داده است: خودکامگی تندرو، خودکامگی معتدل، دموکراسی بسیار معیوب، دموکراسی معیوب، و دموکراسی تحکیم‌شده. تعیین و تعریف رتبه‌بندی، برای دسته‌بندی کشورها و مشخص کردن سطح توسعه‌یافتگی کشورها، امکان آگاهی از وضعیت توسعه‌یافتگی کشورها در طول دوره‌های زمانی و مقایسه آن‌ها با یکدیگر فراهم می‌کند. در الگوی پیشنهادی پژوهش نیز، به پیروی از مؤسسه‌های جهانی، سه سطح برای رتبه‌بندی کشورها تعیین شده است:

۱. توسعه‌نیافته/ غیردموکراتیک (از نمره ۰ تا ۴): در این سطح، قدرت سیاسی در هیچ‌یک از ابعاد پنج‌گانه، نهادینه نشده است؛ در بعد انحصار زور، گاهی شاهد درگیری‌های سیاسی دولت و گروه‌های اپوزیسیون مسلح با یکدیگر هستیم؛ بخشی از نیروهای سیاسی خارج از دایره قدرت، مخالف نظم سیاسی حاکم و در پی براندازی آن هستند؛ در حوزه کسب و اعمال قدرت، افراد معمولاً برپایه قوانین عمل نمی‌کنند و به شکل‌های مختلفی قانون را زیر پا می‌گذارند؛ فساد سیاسی در سطح گسترده‌ای قرار دارد؛ به دلیل عدم استقلال دستگاه قضا، قوانین از ضمانت اجرایی برخوردار نیست و هزینه عدم پایبندی به قوانین بسیار پایین است؛ آزادی رسانه وجود ندارد و اصحاب رسانه با محدودیت‌های فراوانی روبه‌رو هستند؛ انتخابات معمولاً با تقلب و خشونت همراه است؛ منصب‌های سطح یک دولتی از طریق انتخابات، مشخص نمی‌شود و انتخابات شامل رده‌های میانی حکومتی می‌شود؛ نظامیان در سیاست دخالت و نفوذ گسترده‌ای دارند؛ به لحاظ انفکاک، قدرت سیاسی از قدرت اقتصادی و فرهنگی، جدا نشده و دولت، افزون‌بر امر سیاسی، متولی ساماندهی امور اقتصادی و فرهنگی است و بخش عمده منابع قدرت اقتصادی و فرهنگی در اختیار و انحصار نهاد دولت است؛

چنین دولت‌هایی، در وضعیت هشدار قرار دارند؛ یعنی هر لحظه ممکن است دچار زوال سیاسی و فروپاشی کامل شوند. از این‌گونه دولت‌ها می‌توان با عنوان دولت‌های فرومانده، ناتوان، ورشکسته، ضعیف، و ناکام، یاد کرد.

۲. در حال توسعه / شبه‌دموکراتیک (از نمره بالاتر از ۴ تا ۸): در این وضعیت، انحصار زور تا حدود زیادی نهادینه شده و نبردهای مسلحانه از بین رفته است؛ گروه‌های مسلح اپوزیسیون و برانداز وجود ندارند؛ نحوه کسب و اعمال قدرت سیاسی، در قالب قوانین تعریف شده است، ولی از آنجاکه نهادینه نشده است، گاهی رعایت نمی‌شود؛ مقامات سطح یک حکومت از طریق انتخابات تعیین می‌شوند، ولی انتخابات، کاملاً آزاد نیست و با محدودیت‌ها و کاستی‌هایی همراه است؛ تفکیک قوا برقرار است و قوا تا حدودی از یکدیگر استقلال کارکردی و ساختاری دارند. به لحاظ انفکاک، قدرت سیاسی از قدرت اقتصادی و فرهنگی، جدا شده است، ولی دولت همچنان به شیوه‌های گوناگونی در حوزه اقتصادی و فرهنگی نفوذ و مداخله دارد؛ در بعد ادغام، دولت در برخی حوزه‌ها موفق شده است برخی از حقوق شهروندان (مانند نیازهای اساسی، حقوق مالکیت، امنیت، آموزش، و...) را تأمین کند، ولی بخشی از حقوق شهروندی (مانند حقوق سیاسی، عدالت، برابری اجتماعی، و...) همچنان در وضعیت نامناسبی قرار دارد. در این وضعیت، نظام سیاسی در شرایط «آستانه‌ای» قرار دارد؛ یعنی ممکن است به وضعیت پیشین خود (توسعه‌نیافته) یا مرحله بعد (توسعه یافته)، گذر کند. عوامل پرشماری در این‌گذار نقش دارند (مانند عملکرد نخبگان قدرت (الیت سیاسی)، نخبگان فکری، نیروهای اجتماعی، نظام جهانی و رویکرد قدرت‌های جهانی به کشور مورد نظر، منبع درآمد دولت، و...).

۳. توسعه یافته / دموکراتیک (از نمره بالاتر از ۸ تا ۱۲): در این وضعیت، قدرت سیاسی، در همه ابعاد پنج‌گانه نهادینه شده و به دلیل تثبیت شدن قواعد ساماندهی قدرت سیاسی، امکان بازگشت به مرحله پیشین وجود ندارد. در بخش انحصار، نه تنها قدرت سیاسی به دولت منحصر شده، بلکه به دلیل رضایت جامعه، نهادینه نیز شده است. در بخش کسب قدرت، قواعد مدون شفاف و دقیقی وجود دارد و انتخابات با کمترین تخلفات روبه‌روست. در بخش اعمال قدرت، فساد، در حد بسیار پایینی است و تفکیک کامل قوا برقرار است و افزون‌بر قوه قضائیه، رسانه‌های مستقل و آزاد و جامعه مدنی بر عملکرد دولت نظارت دارند. در بعد انفکاک نیز، قدرت سیاسی کاملاً از قدرت اقتصادی و فرهنگی جداست و حد و مرز هر یک مشخص و نهادینه شده است. در بعد ادغام نیز، حقوق شهروندان در همه ابعاد به‌گونه‌ای

مطلوب تأمین شده است.

چنانچه قصد داشته باشیم از داده‌های مؤسسه‌های جهانی برای سنجش توسعه سیاسی بر پایه الگوی پیشنهادی پژوهش استفاده کنیم، نیازمند یکسان‌سازی داده‌های آن‌ها با رتبه‌بندی الگوی پیشنهادی هستیم؛ به‌عنوان مثال، نمره کامل شاخص «انتخابات آزاد و منصفانه» از مؤسسه برتلسمان، ۱۰ امتیاز است و نحوه یکسان‌سازی آن با الگوی پیشنهادی پژوهش این‌گونه خواهد بود: ۱. توسعه نیافته/ غیردموکراتیک (از نمره ۰ تا ۳/۳۳)؛ ۲. درحال توسعه/ شبه‌دموکراتیک (از نمره ۳/۳۴ تا ۶/۶۶)؛ ۳. توسعه یافته/ دموکراتیک (از نمره ۶/۶۷ تا ۱۰)؛ در سال ۲۰۰۶، نمره ایران در شاخص «انتخابات آزاد و منصفانه» ارائه شده توسط مؤسسه برتلسمان، نمره ۴ بوده و براساس یکسان‌سازی انجام شده، در رتبه دوم (درحال توسعه/ شبه‌دموکراتیک) قرار می‌گیرد. اگر بخواهیم نمره میانگین (معدل) ایران را در شاخص موردنظر در طول چند سال اندازه‌گیری کنیم، می‌بایست از روش معدل‌گیری استفاده کنیم؛ به‌عنوان مثال، جمع نمره ایران در شاخص «انتخابات آزاد و منصفانه» از مؤسسه برتلسمان، طی سال‌های ۲۰۰۵ تا سال ۲۰۲۰ (۱۶ سال)، ۶۰ نمره است و با تقسیم آن بر عدد ۱۶، عدد ۳/۷۵ به دست آمده است؛ بنابراین، بر پایه یکسان‌سازی انجام شده، ایران در شاخص «انتخابات آزاد و منصفانه» در دوره زمانی موردنظر، در رتبه دوم (درحال توسعه/ شبه‌دموکراتیک) قرار می‌گیرد. اگر بخواهیم نمره ایران را در شاخص موردنظر با شاخص دیگری (مثلاً شاخص «انتخابات شفاف» از مؤسسه بین‌المللی تنوع دموکراسی) جمع ببندیم، می‌بایست معدل ایران در هر دو شاخص، محاسبه و تجمیع و سپس، تقسیم بر عدد ۲ شود.

نتیجه‌گیری

مسئله مقاله حاضر، ارزیابی الگوهای سنجش مفهوم توسعه سیاسی و ارائه الگوی جدیدی بود که فاقد کاستی‌های الگوهای پیشین باشد. البته الگوی پیشنهادی پژوهش (تصویر شماره ۱۱)، ادعای جامع و بی‌نقص بودن ندارد، بلکه به‌نظر می‌رسد تا حدودی، دقیق‌تر و کامل‌تر از الگوهای پیشین است و حوزه‌های بیشتری از مفهوم توسعه سیاسی را دربر می‌گیرد؛ هرچند همچنان بخش‌هایی از مفهوم توسعه سیاسی، مغفول مانده و امید است در آینده توسط پژوهشگران دیگر تکمیل شود. گفتنی است، یکی از دلایل این امر، کیفی بودن مفهوم توسعه است که سبب شده است، برخلاف حوزه‌های دیگر (مانند توسعه اقتصادی)، کمی‌سازی و

سنجش آن دشوار و چالش برانگیز باشد. الگوی پیشنهادی، افزون بر اینکه می‌تواند تصویر جامع‌تر و دقیق‌تری از وضعیت توسعه سیاسی ارائه دهد، برای تبیین وضعیت توسعه‌یافتگی سیاسی جوامع و آسیب‌شناسی آن نیز قابل‌کاربرد است. در واقع، با توجه به چارچوب نظری نهادگرایی، وضعیت نهادمندی قدرت سیاسی در هر جامعه‌ای، محصول ترتیبات نهادی حاکم بر آن کشور است و ترتیبات نهادی حاکم نیز توسط جریان‌های سیاسی قدرتمند در زمان‌های گذشته ایجاد شده است تا جایگاه آن‌ها در عرصه قدرت تثبیت شود؛ به‌عنوان مثال، قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین نهادهای مؤثر بر وضعیت نهادمندی قدرت سیاسی، در اوایل انقلاب توسط جریان اسلام سیاسی فقاهتی، که قدرتمندترین جریان در آن مقطع زمانی بود، ایجاد شد؛ هرچند جریان‌های سیاسی دیگر (مانند جریان لیبرال اسلامی، چپ اسلامی و چپ غیراسلامی، ملی‌گرای سکولار) تا حدودی در خلق این نهاد، نقش داشتند، ولی با توجه به شواهد و مستندات موجود، جریان اسلام سیاسی فقاهتی، مؤثرترین جریان در فرایند خلق نهاد قانون اساسی به‌شمار می‌آید؛ بنابراین، با استفاده از چارچوب نظری نهادگرایی و الگوی پیشنهادی پژوهش، افزون بر توصیف و ارائه تصویری از وضعیت توسعه‌یافتگی سیاسی، در چارچوب جامعه‌شناسی سیاسی نیز می‌توان چگونگی فرایند نهادسازی، نیروهای سیاسی مؤثر بر آن، نقش نهادها در وضعیت نهادمندی قدرت سیاسی، و چالش‌های توسعه سیاسی را بررسی کرد.

تصویر شماره (۱۱). الگوی پیشنهادی پژوهش برای سنجش وضعیت توسعه سیاسی (دموکراسی)

یادداشت‌ها

۱. از آنجاکه تعاریف و شاخص‌های معرفی شده برای مفهوم توسعه سیاسی، تقریباً با مفهوم دموکراسی یکسان است، بسیاری از نظریه‌پردازان، توسعه سیاسی را به معنای دموکراسی می‌دانند (چیلکوت، ۱۳۹۶).
۲. دولت را می‌توان یک نهاد نامید؛ زیرا برپایه تعریف‌هایی که از نهاد وجود دارد، دولت نیز می‌تواند یک نهاد به‌شمار آید. به بیان روشن‌تر، نهاد دولت: یک هستی (entity) مفهومی است، مصنوع و برساخته اجتماعی است، معطوف به اهدافی است، و این اهداف را از طریق الگوبخشی به کنش‌ها و اندرکنش‌ها، تأمین می‌کند (گل محمدی، ۱۳۹۴: ۶۴).
۳. مفهوم قدرت سیاسی، در پارادایم‌های گوناگون فکری (کلاسیک، نوسازی، و پسامدرن)، دارای معانی متفاوتی است (هیندس، ۱۳۹۶؛ کَلگ، ۱۳۸۴؛ لوکس، ۱۳۹۳ و ۱۳۷۰) و به قول گالبرایت، پرداختن به موضوع پیچیده قدرت، نوعی تتبع است که هدفش نه بسط معلومات که حذف مجهولات است (گالبرایت، ۱۳۸۱: ۹). با وجود این، در این مقاله از میان تعریف‌های پرشمار مفهوم قدرت سیاسی، معنای عام و رایج قدرت سیاسی در پارادایم مدرن، که عمدتاً قدرت را به‌مثابه توانایی کمی و دولت/حاکمیت‌محور می‌داند، مورد نظر است.
۴. به‌باور نظریه‌پردازان سیاسی، در یک جامعه توسعه‌یافته، نظامیان (نیروهای لشگری) تابع سیاستمداران (نیروهای کشوری) هستند و اعمال قدرت، کنترل و مهار شده و تابع قواعد است. افزون‌براین، به موازات افزایش دخالت نظامیان در سیاست، بی‌ثباتی سیاسی نیز افزایش خواهد یافت (ازغندی، ۱۳۸۹).
۵. البته برای سنجش وضعیت شاخص انتخابات، نیازی نیست از همه داده‌های مؤسسه‌های جهانی استفاده شود و تنها یک نمونه آن (به‌عنوان مثال، شاخص انتخابات از مؤسسه تنوع دموکراسی) کفایت می‌کند و در اینجا تنها به منظور اطلاع خوانندگان، همه داده‌های مؤسسه‌های جهانی معرفی شده است. گفتنی است، متغیرهای داده‌های مؤسسه‌های جهانی در برخی حوزه‌ها، مثلاً حوزه انتخابات یا حاکمیت قانون، فساد، و... تا حدودی متفاوت است و اگر از همه داده‌ها استفاده و میانگین آن در محاسبات لحاظ شود، می‌توان تصویر دقیق‌تری از وضعیت نهادمندی قدرت سیاسی ارائه داد.
۶. فساد سیاسی (یا دولتی)، یعنی «هرگونه تخطی از قواعد، توسط کارگزاران دولتی در راستای منفعت شخصی. فساد دولتی انواع مختلفی دارد که عبارتند از: کلاهبرداری، ارتشا یا رشوه‌گیری، اختلاس، اخاذی، پارتی‌بازی، تقلب انتخاباتی، تقلب قانونی (نک: دادگر و معصومی‌نیا، ۱۳۸۲؛ گل محمدی، ۱۳۹۲؛ جعفری ندوشن و زارعی، ۱۳۸۲؛ زال‌پور و همکاران، ۱۳۸۱؛ ربیعی، ۱۳۸۳؛ هیوود، ۱۳۸۱).
۷. گفتنی است، معیارهایی که برای سنجش وضعیت توسعه‌یافتگی اقتصادی به‌کار می‌روند، با میزان آزاد بودن اقتصاد، متفاوت است.

منابع

- ازغندی، علیرضا (۱۳۸۹). ارتش و سیاست. چاپ ششم. تهران: انتشارات قومس.
- ازکیا، مصطفی؛ غفاری، غلامرضا (۱۳۸۶). جامعه‌شناسی توسعه. تهران: انتشارات کیهان.
- بازمحمدی، حسین؛ چشمی، اکبر (۱۳۸۵). اندازه دولت در اقتصاد ایران. مجموعه پژوهش‌های اقتصادی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران. اداره بررسی‌ها و سیاست‌های اقتصادی.
- بایندر، لئونارد (۱۳۸۰). بحران‌های توسعه سیاسی. ترجمه غلامرضا خواجه سروی. در کتاب: بحران‌ها و توالی‌ها در توسعه سیاسی. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- بدیع، برتران (۱۳۸۴). توسعه سیاسی. ترجمه احمد نقیب‌زاده. تهران: انتشارات قومس.
- برندگی، بدری (۱۳۸۹). ارائه الگویی نوین برای سنجش دموکراسی با توجه به انتقادات وارد بر الگوهای موجود. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته جامعه‌شناسی، دانشگاه اصفهان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه علوم اجتماعی.
- بشیریه، حسین (۱۳۸۰). درس‌های دموکراسی برای همه. تهران: انتشارات نگاه معاصر.
- پوچی، جانفکرانکو (۱۳۷۷). تکوین دولت مدرن: درآمدی جامعه‌شناختی. ترجمه بهزاد باشی. تهران: انتشارات آگاه.
- پیرسون، پل (۱۳۹۷). سیاست در بستر زمان. ترجمه محمد فاضلی. تهران: نشر نی.
- جعفری ندوشن، علی‌اکبر؛ زارعی، حسن (۱۳۸۲). تجدیدنظرهای چندگانه در قانون اساسی. تهران: انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
- چلبی، آزاده (۱۳۹۷). فساد و مقبولیت قانون از منظر جامعه‌شناسی حقوق. تهران: نشر نی.
- چیلکوت، رونالد (۱۳۹۶). نظریه‌های سیاست مقایسه‌ای. ترجمه وحید بزرگی و علیرضا طیب. چاپ ششم. تهران: انتشارات رسا.
- دادگر، حسن؛ معصومی‌نیا، غلامعلی (۱۳۸۲). فساد مالی. تهران: انتشارات کانون اندیشه جوان.
- دال، رابرت (۱۳۷۸). درباره دموکراسی. ترجمه حسن فشارکی. تهران: انتشارات شیرازه.
- ریبعی، علی (۱۳۸۳). زنده باد فساد: جامعه‌شناسی سیاسی فساد در دولت‌های جهان سوم. تهران: مؤسسه تحقیقات و توسعه علوم انسانی.
- زالپور، غلامرضا و همکاران (۱۳۸۱). بازشناسی عارضه فساد مالی؛ ماهیت، گونه‌ها، پیامدها و آموزه‌های تجربی. تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.
- ساعی، احمد (۱۳۸۴). توسعه در مکاتب متعارض. تهران: انتشارات قومس.
- سیف‌زاده، حسین (۱۳۹۲). پانزده مدل رقیب و بدیل نوسازی، توسعه و دگرگونی سیاسی در نظم حقوق بشری فردی و بومی و جهانی شده. چاپ دوم. تهران: انتشارات قومس.
- شهبازی، محبوب (۱۳۸۰). تقدیر مردم‌سالاری (نقش انتخابات در روند دموکراسی ایران). تهران: انتشارات روزنه.
- طباطبایی مؤتمنی، منوچهر (۱۳۸۸). آزادی‌های عمومی و حقوق بشر. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- عجم‌اوغلو، دارون؛ رایبسون، جیمز ای (۱۳۹۹). چرا ملت‌ها شکست می‌خورند. ترجمه

محمدحسین نعیمی پور و محسن میردامادی. تهران: انتشارات روزنه.

فاضلی، محمد (۱۳۸۹). بنیان‌های ساختاری تحکیم دموکراسی: تجربه دموکراسی در ایران و ترکیه و کره جنوبی. تهران: انتشارات کندوکاو.

فالکس، کیث (۱۳۸۳). حقوق شهروندی. ترجمه عبدالعزیز ویسی. تهران: انتشارات سیروان.

قلی‌پور، آرین (۱۳۸۶). نهادها و ساختارها (اکولوژی نهادی سازمان‌ها)، تهران: انتشارات سمت.

کلگ، استوارت (۱۳۸۴). چهارچوب‌های قدرت. ترجمه مصطفی یونسی. تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.

گالبرایت، جان کنت (۱۳۸۱). آناتومی قدرت. ترجمه محبوبه مهاجر. تهران: انتشارات سروش.

گل محمدی، احمد (۱۳۹۲). آسیب‌شناسی دولت در ایران در دوره پهلوی: فساد سیاسی به روایت اسناد. پژوهشنامه علوم سیاسی. سال هشتم، شماره دوم.

گل محمدی، احمد (۱۳۹۴). چیستی، تحول، و چشم‌انداز دولت. تهران: نشر نی.

گل محمدی، احمد (۱۳۹۵). تاریخ سیاسی. تهران: انتشارات پژوهشکده تاریخ اسلام.

لوکس، استیون (۱۳۷۰). قدرت فرّ انسانی با شر شیطان. ترجمه فرهنگ رجایی. تهران: انتشارات مؤسسه تحقیقات و البحوث الثقافیه.

لوکس، استیون (۱۳۹۳). قدرت: نگرشی رادیکال. ترجمه عماد افروغ. تهران: انتشارات علم.

مرکز مالگیری، احمد (۱۳۹۴). حاکمیت قانون: مفاهیم، مبانی و برداشت‌ها. تهران: انتشارات مرکز پژوهش‌های مجلس.

نورث، داگلاس و همکاران (۱۳۹۸). خشونت و نظم‌های اجتماعی. ترجمه جعفر خیرخواهان و رضا مجیدزاده. تهران: انتشارات روزنه.

هاجسون، جفری (۱۳۸۹). «رویکرد اقتصاد نهادی» و «ماهیت نهادها». ترجمه محمود متوسلی، مصطفی سمیعی نسب، محمود مشهدی احمد و علی نیکونسبتی. گردآوری و ترجمه در: اقتصاد نهادی: پیشگامان نهادگرایی که علم اقتصاد را متحول کردند. تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق. هانتینگتون، ساموئل (۱۳۹۰). سامان سیاسی در جوامع دستخوش دگرگونی. ترجمه محسن ثلاثی. تهران: انتشارات علم.

هیندس، باری (۱۳۹۶). گفتارهای قدرت: از هابز تا فوکو. ترجمه مصطفی یونسی. تهران: انتشارات پردیس دانش.

هیوود، پل (۱۳۸۱). فساد سیاسی. ترجمه قاسم بنی‌هاشمی و محمد طاهری. تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.

Alvarez, Michael, Cheibub, Jose Antonio, Limongi, Fernando and Przeworski, Adam (1996). Classifying Political Regimes. *Studies in Comparative International Development*, Vol. 31 (summer): 1- 37.

Bell, D. (1988). *The End of Ideology: On the Exhaustion of Political Ideas in the Fifties (with a new afterword)*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Bollen, Kenneth A. (1990). *Political Democracy: Conceptual and Measurement*.

- Traps Studies in Comparative International Development*, 25: 7 -24.
- Bollen, Kenneth Alan (2009). Liberal Democracy Series I, 1972- 1988: Definition, Measurement and Trajectories. *Electoral Studies*, 28.
- Dahrendorf, Ralf. (1959). *Class and Class Conflict in Industrial Society*. Stanford: Stanford University Press
- Eisenstadt .S. N. (1966). *Modernization: Protest and Change*. Prentice Hall.
- Eisenstadt .S. N. (1973). *Tradition, Change and Modernity*. Published by John Wiley & Sons, New York.
- Gasiorowski, Mark J (1996). An Overview of the Political Regime Change Dataset. *Comparative Political Studies*, 29(4).
- Giddens, A. (1985). *The Nation-State and Violence*. Cambridge: Polity Press.
- Hoppe, Hans-Hermann (2007). *Democracy the God That Failed: The Economics and Politics of Monarchy, Democracy, and Natural Order*. Transaction Publishers. New Brunswick (U. S. A.) and London (U. K.).
- Ilievski, Nikola. (2015). The Significance of the Concept Multi-Speed Europe as a Model for the Political Integration of the European Union. MA th., Law Facult, University St Clement of Ohrid, Bitola.
- Kekic, Laza (2007). *The Economist Intelligence Unit's Index of Democracy*. Country Forecasting Services.
- Muller, Edward N. (1988). Democracy, Economic Development and Income Inequality. *American Sociological Review*, 53.
- Poggi, Gianfranco (1990). *The State: It's Nature, Development and Prospects*. California: Stanford University Press.
- Poggi, Gianfranco (2001). *Forms of Power*. Cambridge: Polity.
- Poggi, Gianfranco (2003). The Formation of the Modern State and the Institutionalization of Rule. In: *Handbook of Historical Sociology*. ed. By Gerard Delanty and Engin Isin. London: Sage.
- Popitz, Heinrich (2017). *Phenomena of Power: Authority, Domination, and Violenc, Introduction by Andreas Göttlich and Jochen Dreher*. Translated by Gianfranco Poggi. Columbia University Press.
- Posner, Daniel N. and Daniel J. Young (2007). The Institutionalization of Political Power in Africa. *Journal of Democracy*, 18(3), pp126-140.
- Przeworski, Adam, Limongi, Fernando (1993). Political Regimes and Economic Growth, *The Journal of Economic Perspectives (1986- 1998)*, 7 (3), ABI/ Inform Global, pp. 51- 69.
- Steinmo, Sven, Thelen, Kathleen, Longstreth, Frank (1992). *Structuring Politics:*

Historical Institutionalism in Comparative Analysis. New York: Cambridge University Press.

Vanhanen, Tatu (2000). A New Dataset for Measuring Democracy 1810- 1998. *Journal of Peace Research*, 37(2), pp. 251- 265.

نشانی اینترنتی مؤسسه‌های پژوهشی

- مؤسسه خانه آزادی:

<https://www.freedomhouse.org>

- مؤسسه بین‌المللی کمک به دموکراسی و انتخابات:

<https://www.idea.int>

- مؤسسه واحد اطلاعات اکونومیست:

<https://www.eiu.com>

- مجموعه داده پولیتی:

<http://www.systemicpeace.org/polityproject.html>

- مؤسسه تنوع دموکراسی:

<https://www.v-dem.Net>

- مؤسسه بارومتر (فشارسنج دموکراسی):

<https://democracybarometer.org>

- شاخص گذار سیاسی مؤسسه برتلسمان:

<https://bti-project.org/en>

- شاخص حکمرانی خوب از بانک جهانی:

<https://databank.worldbank.org/source/worldwide-governance-indicators>

- مؤسسه ملی دموکراتیک:

<https://www.ndi.org>